

PÁPAI KOLLÉGIUMI LAPOK

A PÁPAI REFORMÁTUS TEOLÓGIAI AKADÉMIA DIÁKÚJSÁGA

MEGJELENIK MINDEN HÓNAPBAN

FŐSZERKESZTŐ: Sárközi Gergely Antal, PRTA
Szerkesztőség elérhetősége: pklujtag@gmail.com

TÁRSSZERKESZTŐ: Dörömbözi Alex, PRTA
A lapot érintő minden közlemény hozzájuk küldendő.

V. ÉVFOLYAM 3-4 SZÁM. 2020. MÁRCIUS-ÁPRILIS.

SZENTELJÉTEK MEG!

Írta: Szépné Czippán Noémi

Textus: 2Krón 29, 5.11.

Szeretett Testvéreim az Úr Jézus Krisztus által!

Gyermekkorunkban óvodában, kis alsóként egészen különleges élmény volt – különösen, ha sokan voltunk a csoportban –, ha egy körjátékban minket választottak ki, mi állhattunk a középre, mi lehettünk a koszorú, a csósz, a fogó stb., a kiválasztott. Büszkén viseltük ennek felelősségét, s igyekeztünk helytállni a feladatban. Kiválasztottnak lenni ma egészen mást jelent mindannyiunk számára. Kiválasztottak, elhívottak vagyunk a Krisztus Jézusban. Megváltott emberek. Nem az egyediségünk, a különlegességünk van a középpontban, hanem a megtiszteltetés, a kegyelem. Jézus halálával bűneim megbocsáttattak, üdvösségre hívott. A hatalmas, a mindeneket teremtő Isten nevemen szólított, kegyelmesen tekintett rám. Kihívott az addigi valómból, új életre állított, behívott ide a középre.

Az elhívottság feladatot ad nekünk. Mindannyiunknak. Böjt idején, amikor igyekszünk a mindennapiból, a sokszor rutinossá válóból valami másra, a szorosabbra, a ráhagyatkozóbbra ráállni, az Isten kapcsolatunkban mélyebbre jutni, akkor keresztyénységünknek erre a részére is újra rá kell néznünk. Erre hív az Isten igéje ma. Milyen egyszerű parancs ez: Szenteljétek meg! Mégis ennek a sokszor ismételt, ismert szónak most újra és újra értelmet kell nyernie, mégpedig egészen személyesen, a magunk számára.

Ezékiás idejében a megszünt, a bálványokkal megszenteltelenített templomot, a hiányzó Istentiszteletet kellett helyreállítani. A hosszú időre másra használt templomot kell visszaállítani az istentisztelet helyévé. Kihordani minden undok bálványt, újra ajtót nyitni, újra használhatóvá tenni. Erre hívta a lévitákat, a papokat. Azt a néhány megmaradtat, azt a néhány hűségeset. Aztán csatlakoztak később még mások is. Visszatérés a rendbe, az igaz istentiszteletbe. Erre kell készülni. Erre hív sürgetően a király. Felismerte, hogy mindaz, ami eddig volt eltévelyedett, bűnös és rossz út, s ennek a következménye az asszír fenyegetettség, a pusztulás, a romlás, a szakadás, az

ellenségesség, a rabság. Az elfordulás Istentől mindezt hozta. Nincs ok nélkül mindez. A királynak hatalma volt erre, hogy megtegye. Várt, figyelt, míg apjával közösen uralkodott, aztán cselekedett, amikor eljött az ő saját ideje, s abban a pillanatban semmit sem tétlenkedett. Kimondja az igazságot a léviták, a papok előtt. Ahogy beszél hozzájuk szinte halljuk a türelmetlenségét, a sürgetését. Most van itt az idő, most cselekedni kell, azonnal kell tenni. Most kell a templomot megnyitni, most kell bűnbánatot, megszentelődést tartani. Most. Nincs már idő halasztgatásra. Nincs idő várakozásra. Azonnal cselekedni kell. Életünk, szolgálatunk megromlott oltárát, az Istenre egykor nyitott, bűntől, rohanástól lezáródott életkapukat helyre kell állítani. Napjainkban azt éljük meg, hogy a templom valóságosan zárva van. Sokan értelmezik a világban ennek a járványnak az okát és nagyon sokan felismerik, hogy ezt mi hoztuk magunkra. Rohantunk, kapkodtunk, s közben elmaradt mögöttünk a lelkünk is. Sokszor sok mindennel próbáltuk betölteni a keletkező űrt és be kell látunk, hogy csak építettük az elzáró falat helyett, hogy romboltuk volna. Mire ébred rá a világ? Mire ébresztjük rá mi őket? Miben leszünk eszközök? Ki tudjuk-e használni a ránk szabott időt?

Álljatok neki, szolgáljatok, ne tétlenkedjétek! Sürgető, kényszerítő felszólítás! Erő van mögötte, elhatározottság, lendület. A mi sokszor elfáradt, kinyújtózott, agyonhajszolt életünkbe meghozza-e a másfajta, a célzott, koncentrált lendületet? Átragad-e ránk is a királyi biztatás? Álljatok neki, ne tétlenkedjétek! Titeket választott ki az Úr, hogy neki szolgáljatok! Ez nem szűnt meg, nem lett semmissé. Merjétek szenvedni az Úrért! Ne legyetek kényelmesek, most úgy tisztul meg minden, ha először bepiszkítjátok a bontással a kezeteiket. Ez a megszentelés. Az Istennek megújítás. Újra képessé kell válni a Szentséggel való érintkezésre. Elsőként nekik, a szolgáltnak kell készen állniuk, ezek után jön a templom, a külső megtisztítás, a szabályszerű berendezés. Ebben a mi mostani, különös böjti időnkben, ahol az ezékiási időkhöz hasonlóan késik az ünnep, a templom megnyitása, a közös, a fizikálisan is jelen való istentisztelet, még nagyobb jelentősége van annak, hogy hogyan használjuk ki a nekünk adott időt! Ezékiás maga hosszan készült, az Istenhez hű maradt szolgálk hosszan vártak, de amikor megjött a lehetőség, meghallották a szót és cselekedtek.

Isten pedig felelt az egyetemes bűnbánatra, elfogadta a szövetség megújítására irányuló lépéseiket. Megbocsátott, elfogadott. Amire Ézsaiáson keresztül hívta Isten a népet, a királyt, az most megtörtént. A romlásból kivezető egyetlen úton jártak a szövetség rendje szerint. A mi romlásunkból sincs más út. Merjük-e hirdetni ezt? Ámen.

A Szerző református lekipásztor, a Teológiai Akadémia öregdiákja.

„Ti ne féljétek! Mert tudom, hogy a megfeszített Jézust keresitek. Nincsen itt, mert feltámadt, amint megmondta.”

(Máté evangéliuma 28,5-6)

A BÖJT NYOMÁBAN

Írta: Deák László Olivér

Az Ószövetségben a בִּצְרָה ige jelentése *böjtölni*, és a בִּצְרָה főnév fejezi ki a *böjtölést*. Ezenkívül még a הַצָּרָה szó utalhat a böjtölés cselekvésére, ami az önmegtartóztatást jelenti. A fogság előtti időben nincs túl jelentős szerepe a böjtnek. A pátriárkáknál elő sem fordul. Mózes törvényében is csak két helyen olvasunk erre utalást, lásd: 3Móz16,29kk; 4Móz 29,7kk. Sőt a Szentírás két negatív példáról is beszámol, vö. 1Sám28,20; 1Kir 21,9. Ez azzal magyarázható, hogy Isten elítél minden varázslást és mágiát, a böjt rossz felhasználása és értelmezése hamar egyfajta kényszerítést, befolyásolást fejezhet ki, amit Isten elítél.¹

A fogság után terjed el igazán a böjtölés gyakorlata. Közben ugyanúgy számon tartották a hamis és érvénytelen böjtöt, amelyet kerülni kellett. Az igaz böjtölést abban látták, ha az teljes belső megújulással járt (Zak7,5; Jer14,12) és kifejezetten Jahve tiszteletére tették. Ott van például Nehémiás böjtje, aki imádkozását erősíti meg népe megszabadításáért vö. Neh 9,1.²

Az újszövetségi korban még általánosabbá vált a böjtölés. A farizeusok hetente kétszer gyakorolták. A kötelező böjton kívül ismertek alkalmoszerű böjtöt is vö. Lk 2,37. Jézus maga is böjttel készült szolgálataira, a farizeusok külsőséges böjtgyakorlatát szigorúan elveti, viszont Keresztelő János böjtjét nem. Látnunk kell azt is, hogy saját tanítványaitól nem várta el, igaz arról is beszélt, hogy lesz idő, amikor szükségük lesz a böjtre.³

Egyrészt a korai egyházban a böjt az Istenhez odafordulás egyik jele lehetett, például Pál apostol megtérése és az azt követő három napos étlen-szomjan várakozása is egyfajta böjtnek tekinthető. Másrészt azt látjuk, hogy a böjt az imádsággal kerül szoros kapcsolatba. Például Pál és Barnabás Istennek ajánlva a szolgálatukat az imádságukat böjttel erősítik meg vö. ApCsel 13,2; 14,23.⁴

Kálvin János, a reformáció egyik atyja ugyanezt erősíti meg. A böjt egy alacsonyabb rendű segédeszköz, amely megerősítheti imádságainkat, lelki életünket. Ő is felhívja a figyelmet a böjt veszélyére, hogy nagyon hamar babonáságba eshet az ember, és azt gondolhatja, hogy a böjtölésének különleges szerepe van. Pedig önmagában a böjt semmit nem ér, sőt Isten előtt gyűlölte az olyan külsőségek, amelyek az ember belső mocskait próbálják leplezni. Kálvin a böjt gyakorlásának három célt fogalmaz meg: először megsanyargatni a testet, hogy azt kordában tudjuk

1 BARTHA TIBOR (2000, SZERK.): Keresztyén Bibliai Lexikon, I. köt., Kálvin Kiadó, Budapest, 213.

2 BARTHA TIBOR (2000, SZERK.): *Im*, 213.

3 BARTHA TIBOR (2000, SZERK.): *Im*, 213.

4 BARTHA TIBOR (2000, SZERK.): *Im*, 214.

tartani, másodsor jobban felkészüljünk az imádkozásra, végül Isten előtti alázatunk bizonyítékaként, amelyet azért teszünk, mert tudjuk és elismerjük bűnösségünket.⁵

Medgyesi Pál, a 17. századi magyar puritanizmus képviselője a böjtről úgy beszél, hogy abban teljes külső önmegtartóztatást kell tartanunk: nem dolgozunk, nem eszünk, nem iszunk, nem mulatunk. Mindezeket azért, hogy az ember a külső és megszokott élete helyett a belsőre, a lelki életére fókuszálhasson, így az Istennel való kapcsolatát megerősíthesse. Ha a külső életünket sikerül megtartóztatnunk, a belső cselekvéseink két dologban nevezhetőek meg: bűnbánattartás és könyörgés. A Szentírás további eszközünk lehet, hogy mindkettőt megfelelően betölthessük. Hiszen csak a Bibliából ismerhetjük meg bűneinket és könyörögni is csak az Ige által tudunk megfelelően. Könyörgésünk tárgya, hogy jókat cselekedhessünk a mindennapi életünkben. Mit ér ugyanis az a böjti időszak, ahol az ember ugyanúgy tovább rontja életét, és tagadja meg Isten és felebarátja felé a szeretet? A böjtölésünk akkor töltheti be szerepét, ha abban az időben valóban cselekedeteinket a jóság és a szeretet járja át. Például nem böjtölhetünk úgy, ha nem tudunk megbocsátani haragosainknak. A böjt a megtérés megújítása, megerősítése Isten előtt, amelynek belülről kell felfakadnia, a belső életből, amely egészen a külső-látható életig ragyog. Ezért a böjti időszakban az ember félretesz minden külsőt, teljes önmegtartóztatásban van, hogy a belső-lelki élet megerősödjék és az felszínre törjön jó cselekedetek által.⁶

Egyházunkban nincs kötelező böjt, a hívek szabadsága dönti el, hogy alkalmazzák-e ezt a segédeszközt az életükben vagy sem. A húsvét előtti 40 napos böjti időszakot egyre több gyülekezet kezdi meg úrvacsorával. Az utóbbi években egyre erőteljesebben előtérbe kerül a böjtre való indítás, hogy legalább ebben a 40 napban valamit beszéljünk, tegyünk, aminek köze lehet hozzá. A böjt gyakorlata mára az étkezési önmegtartóztatáson túlra bővült. Sőt, tapasztalataim szerint leginkább az életünk egy bizonyos területén való önmegtartóztatás került az előtérbe, felhívások hangzanak el arról, hogy tartsd távol magad a böjti időben a TV nézéstől, internetezéstől, esetleg aludj kevesebbet és helyette fordulj oda Istenhez, olvasd többet a Szentírást, járj többet istentiszteletre.

Mindezek nem állnak ellentétben a fentebb írtakkal, mégis látnunk kell, hogy a böjtölés fogalma nagyon leegyszerűsödött. A böjtnek többnek kell lennie, mint egy érintőleges önmegtartóztatás, amely az életünknek csupán nagyon kis részét befolyásolja. Szükség lenne olyan böjtre, ami lehet, hogy nem tart hetekig, csak néhány napig, de abban a néhány napban az ember tényleg álljon meg, tegyen félre mindent, ami őt körül veszi. Minden külső cselekedetében legyen önmegtartóztató, ételekben is csak a szükségeset fogyassza. Teljesen mondjon le abban a pár napban a külső életről, hogy adjon időt és lehetőséget a teljes bűnbánattartásra, az Isten előtt való megállásra és könyörgésre. Ne figyeljen a világra, hanem csak az Istenre és az Ő Igéjére, amely átformálja és életben tartja életét. Úgy gondolom, hogy ma nagyon nehéz megállni és kiszakadni

5 KÁLVIN JÁNOS (2014): *Institutio. A Keresztyén vallás rendszere*, II. köt., Kálvin Kiadó, Budapest, 325-329.

6 MEDGYESI PÁL (1936): *Praxis Pietatis*, Bethlen Gábor Irodalmi és Nyomda Rt., Budapest, 313-325.

abból a világból, amiben élünk. Túl sok szállal kötődünk a látható világhoz, és lehet, hogy egyre kevesebbel a láthatatlanhoz. A böjt akár egy jó eszköz is lehet ennek ellensúlyozásában.

A Szerző VI. éves teológushallgató.

„ELJÖN AZ AZ IDŐ – ÍGY SZÓL AZ ÚR –, AMIKOR ÚJ SZÖVETSÉGET KÖTÖK IZRÁEL ÉS JÚDA HÁZÁVAL.”

IGETANULMÁNY

Írta: Dr. Balla Ibolya

Textus: Jer 31,31-34

A szakasz olyan prófétai műben található, amelynek keletkezési körülményeiről viszonylag sok ismerettel rendelkezünk. Jeremiás próféta fellépése a Jer 1,2 alapján kb. Kr. e. 627-re, Jósiás, júdai király idejére (Kr. e. 640–609) tehető.⁷ Jósiás nevéhez a 2Kir 22–23-ban leírt események, a deuteronomiumi törvény megtalálása (Kr. e. 622) és az ehhez köthető kultuszreform fűződik, ugyanakkor – egyidőben az Újasszír Birodalom hanyatlásával – valószínűleg politikai önállósodásra is törekedett. Jójákim (609–598) e kultuszreformot nem folytatta, a külpolitika tekintetében pedig kényszerből Egyiptom-barát volt. Uralkodását jellemezte az, hogy az udvarhoz közel állók életszínvonala jelentősen nőtt, míg mások továbbra is szegénységben éltek. Ő egyértelműen ellenséges volt Jeremiás prófétával (Jer 36,20-26). Cidkijjá (598–587), az utolsó, júdai trónon ülő király egyrészt félt attól, hogy nyíltan Jeremiás próféta életére törjön, másrészt próbált eleget tenni azon júdaiak nyomásának, akik a babiloni támadás növekvő veszélyének árnyékában Egyiptom segítségével reménykedtek, Jeremiás ellenségei voltak, az ítéletes próféciaikat elvetették, és a kiválasztást és szövetséget félreértelmezve azt hirdették, Isten az ő népét és Jeruzsálemet továbbra is megóvjá, védelmezi.

Felmerül a kérdés, hogy a fenti szakasz kontextusa – a Jeremiás 30–31 – a próféta idejére tehető-e, vagy a szerkesztők egy csoportjának későbbi betoldása. Míg az utóbbi valószínűbb, egyik feltevést sem lehet kizárni, és nem lehet minden, a könyvben előforduló üdvpróféciaát – pusztán üdvígéretei miatt – későinek tekinteni, különösen, ha eredetinek tekintjük a próféta elhívásakor kapott parancsot, amely a pusztulás mellett az újjáépítésről is beszél (Jer 1,10). A 31,31-34 a Jeremiás 30–33 tágabb kontextusában helyezkedik el, ahol a legtöbb ígéretes/üdvpróféciaát találjuk. E fejezeteket szépen keretbe foglalja a „*jóra fordítom sorsát/sorsukat*” kifejezés (30,3 és 33,26). A

⁷ Jeremiás öt júdai uralkodónak volt kortársa, akik közül kettő olyan rövid ideig ült a trónon, hogy alig tudunk valamit működéséről.

30–31. fejezetben lévő részeket a „*Vigasztalás könyvének*” nevezzük, mégpedig a 30,2 alapján („*Ezt mondja az Úr, Izráel Istene: Írd le magadnak egy könyvbe mindazokat az ígéket, amelyeket kijelentettem neked!*”).

A textuson belül a próféta kétszer is beszél arról az időről (31,31.33), amikor Isten új szövetséget köt népével. Az azonban, hogy pontosan milyen korra gondol, titok marad az olvasó előtt. A megjegyzés, hogy kicsik és nagyon egyaránt ismerni fogják az Urat (lásd Ézs 11,9; Hab 2,14), eszkatológikus színezetet ad a 34. versnek. Mindez egy olyan korszakra utal, amikor már túl vagyunk azon, hogy Izráel megbűnhődött bűneiért, a Sínai-hegyen kötött szövetség megszegéséért. Ez a szövetség kötődik az Egyiptomból való szabadításhoz, így Izráel viszonylatában mutatja Isten kiválasztásának és szabadításának szoros összefüggését: Isten Izráelt szabadításra választotta ki. A „*pedig én voltam az Uruk*” szerkezet a Jer 31,32-ben emlékeztet Izráel egyik legjelentősebb bűnére, a Baal-kultuszban való aktív részvételre, mivel az „*Úr*” szó háttérben lévő **בעל** gyök főnévi alakja többek között „*gazda*”, „*férj*”, „*tulajdonos*” jelentéssel bír (lásd Hós 2,4-15). Ha a szakaszt követő, ahhoz szorosan kapcsolódó 35. vers doxológiáját is figyelembe vesszük, akkor egyértelművé válik, hogy amit Isten tartogat népe számára, az nemcsak új szövetség, hanem új teremtés is, és a kettő elválaszthatatlan egymástól. A teremtő, kiválasztó, szabadító és gondviselő Isten ígéretei, népe iránti hűsége olyan szilárd, maradandó, mint amilyen szilárdként a vers a teremtést ábrázolja.

Az új szövetségben is fontos az engedelmség, a törvények megtartása, mégis más ez, mint a régi, amelynek megszegését Isten kegyelemből elfeledi és megbocsát népének (31,34b). A régi és az új szövetség között megfigyelhető mind a kontinuitás, mind a diszkontinuitás. A szövetség új és rendkívüli volta abban is látható, hogy Isten teszi lehetővé a neki tetsző életformát – amire Jeremiás szerint az ember a maga romlottsága miatt amúgy sem lenne képes –, az az Isten, aki előtt elképzelhetetlen, hogy ne legyen kapcsolata Izráellel.

A Jeremiás 30–31 olyan dolgokról beszél, amelyeknek a jelei még nem láthatók, amelyek nehezen érthetők és magyarázhatók, és az adott korban még nem teljesülhetnek be. Összességében előre mutatnak egy olyan jövőre, amely azt mutatja, hogy Isten szuverén Úrként megbocsáthat, helyreállíthatja népét. A próféciáknak ez a titokzatossága köszön vissza azok sokszínű újszövetségi értelmezésében is, amikor azt látjuk, hogyan próbálta értelmezni a korai egyház saját magát, a neki adott ígéreteket az ószövetségi hagyományok fényében. Nem meglepő, hogy a Jer 31,31-34 is megjelenik az Újszövetségben, a legteljesebben – majdnem szó szerinti idézetként – a Zsid 8,8-12-ben. Az idézetet követő 13. vers használja a *παλαιώω* kifejezést: „*Amikor új szövetségről szól, elavulttá teszi az elsőt, ami pedig elavul és megöregszik, az közel van az elmúláshoz.*” A bűn kérdésének végső megoldása és az Ószövetségben található ígérek végérvényes beteljesülése Krisztus helyettes áldozatában látható (lásd Mt 26,27-28; Lk 22,20). A húsvéti evangélium nyilvánvalóvá teszi és megerősíti azt, amiről az Ószövetség is bizonyosságot tesz, hogy Isten szabadítása, az új szövetség és az új teremtés elválaszthatatlan egymástól. A húsvét megmutatja

számunkra, hogy Krisztusban kaptuk meg végső soron Isten szabadítását, az új teremtést, az új szövetség beteljesedését. Ez az örömhír pedig a keresztségben részesülők számára a Róm 6,4-5.8 szavaival foglalható össze: „A keresztség által ugyanis eltemettünk vele a halálba, hogy amiképpen Krisztus feltámadt a halálból az Atya dicsősége által, úgy mi is új életben járjunk. Ha ugyanis egyé lettünk vele halálának hasonlóságában, még inkább egyé leszünk vele feltámadásának hasonlóságában is... Ha pedig meghaltunk Krisztussal, hisszük, hogy vele együtt élni is fogunk.” (lásd még Kol 2,12)

A Szerző református lelkipásztor, a PRTA Biblikus Intézetének docense, rektorhelyettes.

HÚSVÉTI ELMÉLKEDÉS

Írta: Dr. Balikó Zoltán

Kedves Testvérek!

Jelen sorok írásakor, március idusán áradnak felénk a koronavírus terjedéséről szóló hírek. Érzékelhettük azt, ahogy nőtt a nőnap-i köszöntők után eltelt közel két hétben a bizonytalanság, a félelemérzet egyénben és közösségekben. Hogyan viselkedjen a keresztyén ember egy ilyen helyzetben, amit itt Magyarországon több generáció sem tapasztalt meg: harc egy ismeretlen és szabad szemmel nem látható ellenséggel, harc egy járvány leküzdéséért. Önfeláldozó szeretet sok szép példája helyben és különösen az eddig már sokkal érintettebb országokban és tömeges könnyelműség az ismételt figyelmeztetések, valamint a megrázó képsorok ellenére.

„*Meg vagyok keresztelve*” kiáltotta Luther élete próbatételei közepette. Péter első levele Noé bárkájához hasonlítja a keresztséget 1 Pt 3,21 „*Most pedig titeket is megment ennek képmása, a keresztség, amely nem a test szennyének lemosása, hanem könyörgés Istenhez jó lelkiismeretért a feltámadt Jézus Krisztus által*”. De hát mi az a jó lelkiismeret, ami megtart minket minden élethelyzetben és bizonyossá teszi számunkra, hogy Isten Fiának kiválasztottjai vagyunk? Néhány versszakkal korábban az olvashatjuk, hogy ez adja számunkra azt a készséget, amivel mindenkinek és mindenkor számot tudunk adni a bennünk lévő reménységről: 1Pt 3,15 b. „*legyetek készen mindenkor számot adni mindenkinek, aki számon kéri tőletek a bennetek élő reménységet*.” Ez a reménység tükröződik a HK 54. kérdésére adott határozott válaszban: „*...Szentlelke és igéje által az igaz hit egységében magának egy kiválasztott gyülekezetet gyűjt egybe ... annak én is élő tagja vagyok és az is maradok*.” A keresztségünk ennek a közösségnek is a jele és hozzákapcsol minket gyülekezetünkhöz, református egyházunkhoz, de minden megkeresztelt emberhez, akit az Úr Jézus kiválaszt magának az egész történelem során.

Hogy lelhetünk jó lelkiismeretre egy olyan helyzetben, amikor nem tudunk most vasárnap gyülekezeti közösségben lenni egy olyan templomban, amiben akár évtizedek óta folyamatos az istentisztelet megőrzése minden külső és belső nehézség ellenére? Nehéz terheket hordozunk, ismeretlen körülmények közé kerültünk és próbatételeink még hosszú időn keresztül fokozódhatnak, de minket is megszólít az Úr Jézus, ahogy tanítványait is az evangélium szerint: Mt 14, 27. b „*Bízzatok, én vagyok, ne féljétek!*” Lehet összefogni, egymást segíteni, az időseket védeni, a gyülekezeti közösségek új, a közösségi hálón adódó formáit elindítani, egymást és a környezetünket biztatni. Soha nem lehetünk megkeresztelt emberként olyan egyedül, mint a mi Urunk felkiáltásakor a keresztfán: „*Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?*” Isten Fiának ez a szenvedése a záloga a bűn hatalma megtörésének és az örök élet bizonyosságának az Ő kiválasztottai számára egyszer és mindenkorra. Nincs olyan megpróbáltatása a hívő embernek, amin nem üt át a Húsvét öröme, hiszen az Úr Jézus feltámadt a halálból a harmadik napon. Ez a szilárd hit újra és újra helyreállítja bennünk a jó lelkiismeretet, amire oly nagy szükségünk van, amikor nap mint nap életünk fontos döntéseit meghozzuk, és tesszük azt, amit kell.

Nem tudhatjuk, lehet-e e idén húsvéti legációba menni és ünnepi istentiszteleten bizonyosságot tenni a bennünk élő reménységről, de azt jó lelkiismerettel állíthatjuk Pállal, hogy Jézus nevére minden térd meghajol és Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére (Fil 2,11). Mi ennek az Úrnak a szolgálói és barátai vagyunk egyben. Rajtunk keresztül árad a Húsvét evangéliuma.

A Szerző református lelkipásztor, a Teológiai Akadémia óraadó tanára.

HISSZÜK ÉS TANÍTJUK...

Húsvéti részlet a II. Helvét Hitvallás XI. fejezetéből:

„Hisszük és tanítjuk, hogy ugyanazon Urunk, Jézus Krisztus abban a valóságos testében támadt fel a halottak közül, amelyben megfeszítették és meghalt. És eltemetett teste helyett sem más test támadt fel, vagy teste helyett sem lelki testet vett fel, hanem megtartotta valóságos testét. Amikor tehát tanítványai úgy gondolták, hogy az Úr Lelkét látják, megmutatta nekik a kezét és a lábát, és rajtuk a szögek és sebek helyeit, és hozzátette: Lássátok meg az én kezeimet és lábaimat, hogy én magam vagyok; tapogassatok meg, és lássátok, mert a léleknek nincs húsa és csontja, amint látjátok, hogy nekem van (Lk 24,39).”⁸

⁸ A Második Helvét Hitvallás. Vallástétel és egyszerű magyarázat az igaz hitről és a tiszta keresztyén vallás egyetemes tantételeiről (ford: Buzogány Dezső). Kálvin János Kiadó, Budapest, 2017. XI. fejezet, 60.

JELEN LAPSZÁMUNK KÖZPONTI TÉMÁJA: A KERESZTSÉG SÁKRAMENTUMA

* * *

A KERESZTSÉG TEOLÓGIÁJA

Írta: Dr. Németh Tamás

Az az általános nézet, hogy a sákramentumok közül a keresztség a legkevésbé problematikus. A történelmi keresztény egyházak közül a római katolikus, görög keleti, evangélikus és református egyházak kölcsönösen elfogadják egymás keresztségét, csak az újrakeresztelő, anabaptista mozgalmak és az ebből kifejlődött egyházak járnak külön úton.

Ha a keresztség sákramentumát a cselekmény mögött álló teológiai és hitbeli, spirituális tartalmat vizsgálva szemléljük, a különbségek már szembetűnők, sőt azt is ki kell jelentenünk, hogy egy egyházon belül is találunk változatokat, hangsúlyeltolódásokat. A keresztség haszna, teológiája sohasem volt szorosan a látható jegyhez, a vízhez kötött. A Bibliában 77 alkalommal fordul elő a bapuzidzó ige, a bapuzizma szó pedig 19 esetben, amely a szinoptikus evangéliumokban sokszor a mártíriumra vonatkozik. A vízzel való megmosatás engedése az önmagát átadó engedelmesség, és a megtisztulás ajándékának jele.

Az Ószövetség is beszél rituális fürdésről. „*A megtisztulni akaró mossa ki ruháját, borotválja le mindenütt a haját és a szőrét, mosakodjék meg vízben, és tiszta lesz*” (3Móz 14,8). Aki nem mosakodik meg, annak bűnhődnie kell (3Móz 17,16). Naámánnak hétszer kell megfürödni a Jordánban, hogy a teste tiszta legyen (2Kir 5,14). Ezékiel könyvében már átvitt értelemben van szó megtisztulásról: „*Tiszta vizet hintek rátok, hogy megtisztuljatok (...) új szívet és új lelket adok belétek: eltávolítom a testetekből a kőszívet, és hússzívet adok nektek.*” (Ez 36,25-27). A prozeliták a körülmetélés elvégzése, és rituális fürdés után mutathatták be áldozatukat.

Az Újszövetség lapjain Keresztelő János keresztsége az első, aki a bűnök bocsánatára keresztelt. Jézus maga is odaszámlálva magát a bűnösök közé, megkeresztelkedett. Jézus nem keresztelt vízzel, az Ő keresztsége más. Ő Szentlélekkel és tőzzel keresztel majd (Mt 3,11), ami olyan változást jelent, mint amikor az ércből kiegészítik a salakot, a búzából kifűjják a pelyvát (Lk 3,17), újjáteremt tehát és újjászül. Az ősegyház gyakorlata ebben az értelemben keresztelt. „*Térjetez meg és keresztelkedjetez meg mindnyáján Jézus Krisztusnak nevében bűneitez bocsánatára, és megkapjátok a Szentlélez ajándékát*” (ApCsel 2,38). Ha megvizsgáljuk a keresztség többi leírását, az derül ki, hogy nagyon szűkszavúan adják elő a történetet. Ennek két

oka lehetett; az egyik az, hogy mindenki tudta miről van szó, a másik az, hogy titokban történt a keresztelezés, esetleg nem is volt kialakult gyakorlata. Saulról azt olvassuk csak, hogy felkelt és megkeresztelkedett (ApCsel 9,18). Kornéliusz házában előbb kapták meg a Szentlélek ajándékát, s csak azután mondja Péter azt, hogy „*vajon megtagadhatja-e a vizet valaki ezektől, hogy megkeresztelkedjenek*” (ApCsel 10,44,47). Az etióp főembernek Fülöp egyetlen feltételt szabott, „*ha teljes szívedből hiszel*”, mire ezt a választ kapta: „*hiszem, hogy Jézus Krisztus az Isten Fia*” (ApCsel 8,37). Pál, amikor maga mellé vette Timóteust nyilvánvalóan meg is keresztelte, de Lukács csak azt jegyezte le, hogy az ott lakó zsidókra tekintettel körülmetélte őt (ApCsel 16,3). A filippi börtönőrnek azt mondja Pál: „*Higgy az Úr Jézusban és üdvözülj mind te, mind a te háza népe*” (ApCsel 16,30). Ezután meghallgatták az evangéliumot és megkeresztelkedtek. Korinthusban is sokan hittek és megkeresztelkedtek (ApCsel 18,8). (Itt meg kell jegyeznünk, hogy Pál később azt írja, hogy örül, hogy nem keresztelt meg sok embert ott, csak Kriszpuszt és Gájuszt, valamint Sztefanász háza népét, nehogy valaki azt mondja, hogy Pál saját nevére keresztelt, 1Kor 1,14-16, a vita hevében Pál még azt is mondja, hogy nem azért küldte őt Krisztus, hogy kereszteljen, hanem, hogy az evangéliumot hirdesse.) Az őskeresztyén gyülekezetekben az evangélium hirdetése, a Jézus Krisztusról szóló tanítás volt a legfontosabb, azt mondhatjuk, hogy a részletes tanítás maximuma mellett, a hitvallás minimumát kérték a megtérőktől (ApCsel 8,35-37). A Didakhé már arról is szól, hogy szükség esetén meghintéssel is lehet keresztelni (Didakhé VII). Kurt Aland kutatásai szerint Karthágóban, a második században már a csecsemőkeresztséget is gyakorolták. Tertullianus arról beszél, hogy a csecsemőket is megkeresztelik, amit ő helytelenít azért, mert az újszülöttek büntelenek, „*feltéve ha keresztyén családból valók (...). Évek után azonban a keresztyén gyermeket is beszennyezi, megszeplősíti a bűn*” (K. Aland: Taufe und Kindertaufe, 23). E. Stauffer az őskeresztyénség idejére helyezi a csecsemőkeresztség gyakorlatát, amely nem jelentett mást, mint a keresztség jelével való elpecsételést (E. Stauffer: Újszövetség teológiája II.11.).

Amiben egyetértettek az első keresztyének, hogy a keresztséget lelki értelemben kell átélnünk, mert az újjászületés fürdője (Kol 2,12), ugyanis akik megkeresztelkedtünk az Ő halálába keresztelkedtünk meg (Róm 6,3-4). A keresztséget úgy élték át, mint a halált és a feltámadást. Halálát a régi és feltámadását a Krisztusban való új életnek. Akik pedig megízlelték a mennyei ajándékokat, nem járhattak többé bűnökben, mint akik maguknak feszítették meg Krisztust. A keresztséghez tehát már korán tapadtak félelmek. Ha megkeresztelkedtünk nem vétkezhetünk, mert akkor az üdvösségünket tesszük kockára (Zsid 6,4-6). Az őskeresztyén egyház a vezeklőnek csak egyszer hirdetett bocsánatot. Ezért a 3. és 4. században sokan csak a halálos ágyukon mertek megkeresztelkedni. A gyermekeket sem kereszteltették meg, mert azt gondolták, hogy aki még nem követett el bűnöket és keresztületlenül meghal, üdvözülni fog. Később ezt vitatni kezdték, mondván, hogy az eredendő bűn miatt nem üdvözülhetnek a csecsemők, ezért az üdvösségből való kiesés félelme okán a kisgyermekeket is megkeresztelték. Cyprianus kifejezetten sürgette a gyermekek megkeresztelését, egyrészt azért, mert a gyermekhalandóság nagy volt, másrészt azért, mert a

kegyelembe fogadást látta benne. Baszileiosz a húsvéti beszédében buzdít a keresztségre azt mondva, hogy a keresztség nem más, mint újjászületettnak lenni víz és Szentlélek által. Akik pedig halogatják, azok bizonyára a bűneikhez ragaszkodnak. Ennek ellenére még egy évszázaddal később is jellemző volt a keresztség felvételének halogatása.

A reformáció látszólag nem nyúl bele a keresztség teológiai problémájába. Luther természetesen tagadja, hogy az eredendő bűn eltörlésének mágikus eszköze lenne a keresztség, és azt is, hogy a cselekmény önmagában hat, helyette azt vallja, hogy a keresztségnek két eleme van. Az egyik Isten ígéje, amely parancsolat és ígélet is egyben, a másik egy kevés víz (Luther M. nagy kátéja 184). Luther vallja a keresztvíz szentségét, de csak akkor, ha egybefoglaltatott az ígével: önmagában, ige nélkül semmit sem ér (Luther M. kis kátéja 65). A keresztségben tehát nem az egyházzal kell találkozunk Luther szerint, hanem magával Istennel, mert Ő keresztel meg minket. Ez az egzisztenciális jelleg ma is megvan a lutheránus keresztségben. Természetes, hogy a csecsemőket is meg kell keresztelni – mondja Luther – mert bennük is van hit, ha más is mint a miénk, és nekik is szükségük van az üdvösségre. A keresztelés folyamata tehát megváltozik. Isten → hívő → egyház kapcsolat lép az Isten → egyház → hívő katolikus kapcsolatsor helyébe. Zwingli és Farel beszél a jelről és a jelzett dologról. A jel a szertartás, a víz külső érintkezése a testtel, a jelzett dolog pedig a Szentlélek munkájára mutat, amely a bűnből megtisztít (Zwingli: Fidei ratio, A, Gounelle: A keresztség, 54). Arra is felhívják a figyelmet, hogy a jel és a jelzett dolog összemossa vezet ahhoz a tévedéshez, hogy a jel magában hordozza a jelzett dolgot. Ha a kettőt teljesen szétválasztjuk, akkor is helytelenül járunk el, mert a kettő egybe is kapcsolódik és el is válik egymástól. Ahogyan M. Bucer azt mondja, hogy a misztérium még ha kifejezésre juttatott is, misztérium marad. *„Isten cselekedete, és az Ő módszerei mindig felülhaladják a mi megértésünket”* (Actes du synode de Berne 81; A. Gounelle: A keresztség, 55). Mivel misztérium, ezért nem lehetséges egyházi ítéletalkotás arról, hogy ki méltó és ki nem méltó. Zwingli a Fidei ratio-ban arról is beszél, hogy a gyermek *„annak a paktumnak (Kálvinnál foedus-nak, szövetségnek) nevében kereszteltetik meg, amely által, mivel ő keresztyéntől született, az egyház tagjai közé számíttatik az isteni ígélet által”* (A. Gounelle: A keresztség, 57). 1553-ban Kálvin és Farel levélben arról gondolkodnak, hogy protestáns nagyszülő kérheti-e az unokája megkeresztelését, ha a szülők katolikusok. A közös vélemény az, hogy nem, mert a szülők hite által vonatkozik a gyermekre az ígélet. Az anabaptisták az ember döntésére teszik a hangsúlyt, a reformátusok a Fil 1,4-re hivatkozva azt mondják, hogy a kiválasztás és a szövetség megelőzi a hitet. Erre a kiválasztásra építünk, mert ahogyan Zwingli mondja: *„Ha nem akarjuk megkeresztelni, csak az igazi hívőket, akkor senkit sem fogunk megkeresztelni”* (Zwingli: Fidei ratio 11-12. sor). A keresztség tehát nem arról beszél, hogy mit tettünk mi, hanem, hogy mit tett Isten értünk. Kálvin ezért az első szövetség jeléhez, a körülmetéléshez hasonlítja a keresztséget. A svájci reformáció a hit és keresztség kérdésében úgy gondolkodott, hogy a szerzetési ígében a minden népek (panta ta ethné) a pogány népeket jelöli, azok viszont, akik hitben járó és megkeresztelt szülők gyermekei a laosz-hoz, Isten

népéhez tartoznak. Az előbb a hit, aztán a keresztség módja a „*törökökre, zsidókra és pogányokra*” vonatkozik (R. Stauffer: *Interpretes de la Bible* 105,107; A.Gounelle: *A Keresztség*, 76).

A 20. században sok teológus szól hozzá a gyermekkeresztség kérdéséhez, a leghíresebb vita K. Barth és O. Cullmann között folyt (K. Barth: *Die kirchliche Lehre von der Taufe*, 1947; O. Cullmann: *Die Tauflehre des Neuen Testaments*, 1948). Barth azzal érvelt a csecsemőkeresztség ellen, hogy a keresztelezés kiszolgáltatásának feltétele a hit, mert a keresztség kiszolgáltatásának hátterében Krisztus megváltó tettének tudatos és hívő elfogadása áll. Az Újszövetségben a megértett igehirdetést és Krisztus elfogadását követte a keresztség kiszolgáltatása. Barth szerint a reformátoroknak egyrészt rossz tapasztalata volt az újrakeresztelessel kapcsolatban, másrészt nem volt bátorságuk a változtatásra. Barth véleménye tehát, hogy felelős döntés után Jézusról vallást tevő, követésére elszánt embereket lehet megkeresztelni. O. Cullmann ezzel szemben Jézus váltságművére teszi a hangsúlyt, aki értünk alámerült a halálba, hogy minket onnan felemeljen. Ez a megelőző kegyelem (*gratia praeveniens*), amely a Szentlélek által Krisztus testéhez kapcsol bennünket. Cullmann a megelőző hit helyett a megelőző kegyelemre ráfelelő hitről beszél. A szülők hite együtt a gyülekezet hitével vesz részt Istennek ebben a titokzatos munkájában. Később is arra felel majd a fiatal, amit Krisztus már megtett érte. A gyermekkeresztség kiszolgáltatása csak akkor aggályos, ha a szülők hitéről és elköteleződéséről Krisztus követésére nem vagyunk meggyőződve. A hitvalló szülőkért kell tehát tennie a lelkipásztoroknak és a gyülekezeteknek. „*A gyermekkeresztség elleni olyan tiltakozás, amely a gyülekezetben ellene való propagandává válik, csupán a negatív előfeltételek erősítésére vezethet. Aki azt hiszi, hogy a gyermekkeresztség megszüntetésével és felnőtt keresztség bevezetésével a negatív jeleket megsemmisítheti, az tragikus tévedésben leledzik*” (O. Cullmann: *Die Tauflehre des Neuen Testaments*, idézi: Fekete K.: *A kereszteleési igehirdetés kérdései*, DRHE Gyak. Theol. Tanulmányi füzetek 6. Debrecen 1994, 28).

A református felfogás szerint a keresztségre nekünk van szükségünk. A keresztség üdvjel és semmiképpen nem az üdvösség eszköze. „*Nem az a funkciója, hogy megtegyen valamit, hanem az, hogy megértesse és megmutassa. Maga a keresztség nem cselekszik, hanem jelképez és szemléltet.*” „*Mi tehát, amikor megkeresztelkedünk, megvalljuk hitünket és Isten iránti engedelmségre, testiünk megöklésére és új életre kötelezzük magunkat, és így beíratunk Krisztus szent seregébe, hogy egész életpályánkon harcoljunk a világ, a Sátán és a saját testiünk ellen*” (Vö. II. Helvét Hitvallás XX. fejezet). A keresztség azt tartja a szemünk elé, amit Isten cselekszik értünk. Az sem igaz tehát, hogy a keresztségben nem történik semmi. Éppen azért jel és pecsét, mert nyilvánvalóvá teszi azt, ami történt, történik, a mennyei Atya kiválasztó kegyelmét Jézus Krisztusban. A szolgálattevő az ige hirdetése után egy jegyet mutat meg, s ezen a jegyen keresztül az Úr megmutatja a lényegét. Ez a kettő párhuzamosan történik és nem összekeverve. A keresztség Krisztussal, az Ő halálával és feltámadásával kapcsol össze bennünket, javunkra fordítva mindazt, ami nagypénteken és húsvétkor történt.

A keresztség kiszolgáltatásáról Pál apostol azt mondja Timóteusnak, hogy „*a kézrátételt ne siesd el senkinél*” (1Tim 5,22). Ha tehát nem vagyunk meggyőződve a szülők hitéről, vagy nem ismerjük őket eléggé, felkészítés után kereszteljünk. Vegyük komolyan azt a belső készséget, ami a szülőket elhozta a gyülekezetbe, de vegyük komolyan a keresztséget is, hogy az ne váljon holt cselekedetté. A gyülekezet közössége kell, hogy a háttérben lelki otthont adjon a gyermeket nevelő szülőknek és a felnövekvő gyermekeknek.

A Szerző református lelkipásztor, egyetemi tanár, a PRTA rektora.

A KERESZTYÉN KERESZTSÉGRŐL (ÚJSZÖVETSÉGI SZEMPONTOK)

Írta: Dr. Vladár Gábor

Az első keresztyén gyülekezetek istentiszteletének két meghatározó jelentőségű eleme az úrvacsora és a keresztség. E szent cselekmények egybetartozandóságára már Pál apostol is utal (vö. 1Kor 10,1-4). Amíg azonban az úrvacsora sajátosan keresztyén eredetűnek mondható (Jézus utolsó vacsorájára vezethető vissza), a keresztséget bizonyos mértékig Keresztelő János keresztelői tevékenységével látták összefüggésben az első keresztyének, noha tudták és vallották, hogy gyakorlására a feltámadott Úr adott megbízást (Mt 28,16-20). János keresztelési gyakorlata a kortársak szemében vallástörténeti *novumnak* számított, amely azután – kiindulópontként – a keresztyén keresztségben markánsan új teológiai tartalommal töltődött fel. Jellemző az is, hogy ugyan különböző formában, de minden keresztyén közösségben gyakorolták a keresztséget, és teológiailag igen nagyra értékelték.

1. *Keresztelő János keresztelési gyakorlata.* Keresztelő János, mint az Úr „*nagy és félelmetes napja*” előtt elküldött próféta (Mal 3,23), *megtérésre*, azaz az Istenhez való bűnbánó visszatérésre hívta a népet. Igehirdetésével szorosan egybekapcsolódott a megtérők megkeresztelése (Mk 1,4). A Júdea pusztájában való megjelenése az Ézs 40,3-ban megígért, pusztai Kiáltót idézte a kortársak emlékezetébe, akiről Mal 3,1 is beszélt (vö. Mal 3,23). Keresztelési gyakorlatát az „*Erősebb*” (= a Messiás) személyével összefüggésben látta, aki majd Szentlélekkel és tűzzel fog keresztelni (Mt 3,12; Lk 3,16). Keresztelése egyszeri aktus volt (az Ez 9,4 értelmében), és a „*bűnök bocsánatára*” történt (Mk 1,4), ezzel biztosítva az Isten ítéletétől való megmenekülést. Az Ószövetség és a korai zsidóság megtisztulási gyakorlatától (pl. 3Móz 11-15) eltérően valószínűleg *alámerítette* a megtérőket a Jordán folyó vizében, ezért kapta a görög „*Baptistés*” jelzöt.⁹ E

⁹ Vö. Mt 3,1; 11,1; 14,2; Mk 6,24; Lk 7,20. stb. *Josephus: A zsidók története*, 18,5.2: „*A zsidókat arra oktatta, hogy tökéletességre törekedjenek, legyenek igazságosak egymás iránt, jámborak Isten iránt, és csak akkor mártózzanak*

szertartásban az ember Isten melletti, egész életre szóló döntése rituálisan is kifejeződött. Jézus maga is megkeresztelkedett a Jordán vizében, az erre való keresztyén emlékezés miatt játszik fontos szerepet János a keresztyén hagyományban. Jézus azzal, hogy magára vette a János-féle keresztséget, életét belefonta a bűnös embernek szóló keresztlési szertartásba, hogy abból azután kiformalódhassék egy másfajta teológiai töltésű szertartás, a keresztyén keresztség (erre utal a megnyílt ég, a Szentlélek, és a mennyei szózat, vö. Mt 3,16k). Keresztelő Jánoshoz kimennek az emberek Júdea pusztájába, Jézusban Isten maga kel útra, hogy megkeresse azt, aki elveszett. János keresztsége Istenhez hív, a keresztyén keresztség arról tesz első renden bizonyosságot, hogy Isten véglegesen döntött teremtménye, az ember mellett.

2. *Az első keresztyén közösségek keresztlési gyakorlata.* Az első keresztyén közösségek az első jeruzsálemi pünkösdkor, ill. az után úgy vették át János keresztlési gyakorlatát, hogy megtartották annak alapvető értelmét, vagyis: a megkeresztelt ezzel az aktussal fejezte ki a készségét arra, hogy bűneit megbánva megtér Istenhez. A keresztyén keresztséget azonban megkülönbözteti három alapvető elem a János keresztségétől. A keresztlés 1) a Jézus nevére történik. Vagyis a keresztyén keresztség nem csupán az eljövendő ítéletet veszi tekintetbe: a megkeresztelt személy Jézus Krisztus oltalma alá kerül, és ez nem csak a jövőjét, hanem már a jelenét is meghatározza. 2) Ezáltal Jézus, az ítélő Isten helyén, a jelenre (és nem csak az eljövendő ítéletre) vonatkozó bűnbocsánatot ígér. Ezért nem szűkítette le Jézus egyetlen sákramentumra az ember Istennel való kapcsolatát. Azaz, maga Jézus azért nem keresztelt (vö. Jn 4,2!), mert egész földi élete az Isten-közelség sajátos megtestesülése volt. Szorosan véve: *Ő az egyetlen sákramentum.* Végül a keresztyén keresztség 3) egybekapcsolódik a Szentlélek ajándékának ígéretével. Különösen ez utóbbi mutatja, hogy a keresztyén keresztség szoros kapcsolatban áll az első pünkösdi eseményével, vagyis nem más, mint a Mk 1,8/Mt3,12/Lk 3,16 ígéretének beteljesedése. Az ApCsel-ből azonban az is látható, hogy ez a kapcsolat nem mechanikus. Nem maga a keresztség közvetíti a Lelket, hanem a keresztség a *feltétele* a Lélek kiadásának, ill. ha már a Lélek kiáradt az emberre, a keresztlése azonnal megtörténik (vö. 8,14kk és 10,44kk). Ez Isten Lelkének dinamikus értelmezéséről árulkodik. Eszerint maga a keresztség még nem a Lelket „ajándékozta”, hanem befogad annak az anyaszentegyháznak a közösségébe, amelyben a Szentlélek munkálkodik (vö. ApCsel 4,31).

Feltűnő lehet az is, hogy az első időkben meglehetősen gyorsan kereszteltek, mindenféle oktatás nélkül (vö. ApCsel 2,37; 8,26; 16,33 stb.). Ehelyett kialakult a keresztség utáni oktatás gyakorlata, amint azt Pálnál, vagy a Jakab, ill. Péter 1. leveléből láthatjuk (*posztbaptizmális parainézis*).

3. *Pál apostol levelei.* Bár Pál az 1Kor 1,14-17-ben azt mondja: „nem azért küldött engem Krisztus, hogy kereszteljek, hanem hogy az evangéliumot hirdessem”, ez nem a keresztség rítusának

meg” – Révay József ford.). Révay fordítása is utal arra, hogy nem feltétlenül a keresztyén ikonográfiából ismert „bemerítés” volt a János feladata, mert valószínűleg (az Illés-Elizeus tipológiának megfelelően) a hívők maguk végezték el a mosakodást a Jordánban (vö. 2Kir 5,10).

a leértékelését jelenti. Leveleiből kiviláglik ugyanis a keresztség központi jelentősége, még ha általában más kérdések kapcsán beszél is róla. Négy ponton rajzolódik ki a páli keresztség-teológia sajátossága. 1) Pál szerint a keresztség, a *Krisztus testébe való betagozódás* (1Kor 12,13: *év évi πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν*). Ez azt jelenti, hogy a megkeresztelendő olyan térbe és közösségbe tagolódik be, ahol az egyedüli mérték: Jézus Krisztus. Ezért a Krisztus teste valamennyi hívő közösségét és egyenlőségét jelenti (1Kor 12,13b; Gal 3,28; Kol 3,11). Persze, ez az egyenlőség Pál számára még nem ok arra, hogy rajongó módon megszüntesse a meglévő földi-evilági különbözőségeket! Nem szünteti meg a) a népek közötti határokat, hanem vallja, hogy a görögök és a zsidók egyaránt megférnek a megkeresztelkedésük után az egyházban, a maguk különböző kiváltságaival (ld. Izráel!). Nem hirdeti b) a rabszolgák felszabadítását, de rabszolga és szabad Krisztusban egy lehet (bár a társadalmi különbözőségeik megmaradnak). Nem hirdeti c) férfi és nő egyenjogúságát, de sem a férfi, sem a nő nincs kizárva a Krisztus által hozott üdvösségből. Vagyis: Krisztus testeként is e földi valóság keretei között élünk. 2) Pálnak a megigazulásról szóló fejtegetései (Gal 3,6-26) az *Isten-fíúság* gondolatába torkollanak. Az apostol a Gal 3,27-4,7 egységében arról beszél, hogy a keresztség által lehetünk Ábrahám „*utódai*” és a neki adott ígéretek „*örökösei*”. A Fiú halála által lehetővé vált ugyanis, hogy a Szentlélek képessé tegyen minket az „*Abba*” („*Atyám!*”) kiáltásra, azaz a Fiú által lehetünk Isten fiaivá és örökösökké. 3) A legfontosabb textus kétségtelenül a Róm 6,3kk, ahol az apostol a gyülekezetet a saját keresztség-értelmezésére emlékezteti. Pál szerint a keresztség átlépés a halálból az életbe. Vagyis: a jelenbeli meghalást-eltemettetést a Krisztusban, és a vele való jövődöbeli feltámadást és együtt létet már most megélhetjük a keresztségben. Amilyen bizonyosan „*eggyé lettünk vele halálának hasonlóságában*” (6,5), ugyanolyan bizonyos a vele való együtt létünk is az eljövendő életben.¹⁰ Máshol így fogalmaz Pál: bár a mennyei életben való részesedés még előttünk áll (Fil 3,20), de a keresztségben „*hasonlókká lettünk*” az ő halálához (Fil 3,10). Ezért, mint megkereszteltek „*Jézus halálát mindenkor testünkben hordozzuk, hogy Jézus élete is láthatóvá legyen testünkben*” (2Kor 4,10). 4) Bár még nem támadtunk fel, de lehetséges, hogy „*mi is új életben járjunk*” (Róm 6,4). Pál szerint tehát az élet több, mint biológiai funkcionálás. Hozzá tartozik, hogy az Isten szemével lássam magam, és eszerint éljek. A keresztségben Isten lép hozzánk, ő teszi meg az első lépést. Bárki vagyok, vagy bármivé lettem, azt mindig Istennek köszönhetem. A keresztség azt jelenti, hogy Isten elfogadott, és én ebből az elfogadottságból élek. Az etikai imperatívusz tehát Pálnál mindig megelőzi az üdvörténeti indikatívusz, a Krisztus megváltó halála és az ebbe való belekeresztelkedés.

Erős hangsúllyal jelennek meg e gondolatok a Kolosséi levélben, ahol a gyülekezet életének szinte minden kérdésére azzal ad választ az apostol, hogy emlékezetbe idézi a keresztséget (*reditus ad baptismum*; vö. 1,2-14. és 21-23; 2,11. és 20; 3,9-11). Mindezt azonban úgy teszi, hogy mindig

¹⁰ Kálvin szerint a keresztség egyfajta *arcana coniunctio*-t (= „*titokzatos összeköttetést*”) teremt Krisztus és a megkeresztelt között. Vö. A Római Levél magyarázata (Bp. 1954. Nagy Barna fordítása), a 6,5-höz fűzött magyarázatban.

tudatában marad a földi-evilági viszonylatoknak: „*Mert meghaltatok, és a ti életek a Krisztussal [még] el van rejtve Istenben*” (3,3). A fortissimóig fokozza e gondolatokat az Efezusi levél: Isten „*minket is, akik halottak voltunk a vétkeink miatt, életre keltett a Krisztussal együtt – és vele együtt feltámasztott és a mennyei világba ültetett Krisztus Jézusban*” (Ef 2,5a.6). Az Efezusi levél szerint is a keresztségben kapott kegyelemnek a feltétele az igazság ígéjére való figyelés, a keresztség pedig egyfajta „*elpecsételés*”, amely a Szentlélek ereje által lesz hatékony (1,13k; vö. 4,20). Hasonlóképpen hangsúlyozzák a pásztori levelek a keresztség hívő létet megalapozó és azt meghatározó jellegét (Tit 3,4-7, 2Tim 2,11.12; vö. Ef 2,5-8). Mi ez a hívő lét? És mi határozza meg? A keresztség fontos üzenete az, hogy az életem alapja az elfogadottság, az a boldog tudat, hogy naponként rászorulok Isten ajándékozó kegyelmére. Korunk embere (és ezek mi vagyunk!) nem szereti azt, hogy valakire rá kell szorulnia. Korunk embere jellemző módon „*fogyasztó*” akar lenni, és nem megajándékozott. A keresztség arra emlékeztet, hogy az életem felől már valaki döntött, Isten megtette értem Jézus Krisztusban az első lépést.

4. *Péter 1. levele és a Zsidókhöz írt levél.* Részletes keresztség-teológiai tanítást ad Péter 1. levele is. Már a kezdő *eulogia* arra utal, hogy Krisztus a feltámadásával „*újjászült*” minket élő reménységre. A 2,1-10 tanítása pedig egyértelműen megemlíti a keresztséget (2. v.: „*mint újszülött csecsemők a hamisítatlan tejet kívánjátok*”). Ezt követi a 2,11-től a *posztbaptizmális* etikai intés, amely különösen a Krisztus értünk való szenvedését hangsúlyozza (21. v.). A 3. fejezetben újra előkerül a keresztelés kérdése, ahol a szerző az özönvíz-tipológiával összefüggésben a „*víz által*” való megmenekülést emeli ki (3,18-20), és a keresztséget úgy jellemzi, hogy az a Krisztus feltámadása alapján „*nem a test szennyének lemosása, hanem könyörgés Istenhez jó lelkiismeretért*” (21.v.). Érdekes módon a Zsidókhöz írt levél is kiemeli a lelkiismeret motívumát: „*Járuljunk azért oda igaz szívvel és teljes hittel, mint akiknek szíve megtisztult a gonosz lelkiismerettől, a testét pedig megmosták tiszta vízzel*” (10,22). Az Istennek tetsző élet és a jó cselekvésének az alapja tehát a keresztség, amelynek egyszerűsége közös őskeresztyén hagyomány (vö. Zsid 6,1-2.4-6).

5. *Máté 28. missziói és keresztelési parancsa.* Máté evangéliumának missziói és keresztelési parancsa (28,18-20) a Szentírás keresztségről szóló tanításának klasszikus összefoglalása. Érdeemes először e parancs nyelvi szerkezetére egy pillantást vetni. E missziói parancs főmondatának – nyelvtanilag nézve – egyetlen állítmánya van, és ez így hangzik: „*tegyetek tanítvánnyá*” (μαθητεύσατε). Ez az egyetlen állítmány határozza meg a mellékmondatok másik három ígéjét: „*elmenvén*”, „*megkeresztelvén*”, „*tanítván*” (πορευθέντες, βαπτίζοντες és διδάσκοντες). Ezért fontos a μαθητεύσατε ige helyes fordítása és megértése. Ma ezt a verziót ismerjük és használjuk: „*tegyetek tanítvánnyá*”. Tudnunk kell azonban, hogy ez a fordítási verzió (ismereteim szerint) magyar nyelven először Kámori Sámuel 1870-ben kiadott bibliafordításában jelenik meg. Károli Gáspár (nyilván a Vulgata: *docete* fordítása is befolyásolta) így fordít: „*tanítsatoc minden népeket*”. Ez így maradt egészen 1908-ig, amikor a revideált Károli-fordításban megjelent a mai verzió:

„tegyetek tanítvánnyá minden népet”.¹¹ Károli a két igét, az állítmányt (μαθητεύσατε) és az ettől eltérő második participiumot (διδάσκοντες) ugyanazzal a szóval fordítja: „tanítsatoc/tanítuán”, Az 1908-as fordítás tehát a két görög ige (μαθητεύω és διδάσκω) különbözőségét a magyar nyelvben is megoldotta. Mit jelent azonban valakit (népeket) „tanítvánnyá tenni”? Ez fontos kérdés, mivel az ide vonatkozó – εθειν végződésű görög igék (mint a μαθητεύω) jelentése ez: „valamivel intenzíven foglalkozni”, és ez a tranzitív értelem, hogy ti. valakit „tanítvánnyá tenni”, nem is használatos a görög nyelvű irodalomban. A jelentésmező tehát ez: 1) tanítványként él; 2) valakinek a tanítványává lesz (Mt 27,57); 3) valakit tanít; 4) és (csak az Újszövetségben, ott is csak Mt 28,20 és ApCsel 14,21 esetében) tranzitív értelemben: „tanítvánnyá tesz”.

Ebből a rövid áttekintésből nyilvánvaló, hogy bármilyen fordítást használunk is, a μαθητεύω ige alapvető jelentésrétegét mindig észben kell tartanunk. Úgy kell foglalkoznunk a ránk bízottakkal, hogy azok – reménység szerint – egyszer majd Jézus tanítványaivá váljanak. Nem mi tesszük tehát „tanítvánnyá”, keresztyénné az addigi kis „pogányokat” azzal, hogy megkereszteljük. Hanem úgy tekintünk rájuk, és megkeresztelésük után még inkább, mint tanítványokra, akikkel szoros, intenzív kapcsolatba lépünk. Oktatjuk őket, imádkozunk velük és értük, életközösségben vagyunk velük, hogy ezáltal ők is életközösségbe kerülhessenek Jézus Krisztussal. Ha tehát a sajátos „tanítvánnyá tenni” fordítást használjuk istentiszteleteinken, ezt csak akkor tehetjük, ha tudjuk: nem a mi keresztelésünk által lesznek keresztyénné „tëve” a megkereszteltek. A keresztyén tanítványság mögött mindig Jézus hívó szava áll, aki sokszor akarata ellenére hívja a maga követésére a tanítványait. „Írástudóként” pedig az a feladatunk, hogy a mennyek országának „tanítványaivá” legyünk (Mt 13,58). A missziói parancs ugyanis elsősorban az egyházzal szemben szólt keresztény tanítás kiindulópontja.

6. Záró gondolatok. Nem beszéltem a gyermekkereszttség és felnőtt kereszttség gyakori kérdéséről, mert a fent elmondottak alapján – meglátásom szerint – ez nem lényeges kérdés. A kereszttségnek ugyanis ebben az összefüggésben nem feltétele az egyén, az ember döntése, sokkal inkább a keresztyén egyház felelős magatartása a lényeges. Hasonlóképpen nem beszéltem a keresztelő medence használatának újra és újra előkerülő témájáról, mert a kereszttség megújítását nem lehet azzal kezdenünk, hogy innen-onnan átvett „újítgatásokból” barkácsolunk valami „szemre tetszetős” szertartást, hanem mély teológiai elemzésre és egyházunk belső megújulására van szükségünk.

11 Nagyon érdekes a Mt 28,19-ben előforduló μαθητεύσατε fordítástörténete. A 16. században Luther „tanítsatok”-at fordít („lehret”), amint Károli is a Vulgata *docete* fordítási mintája nyomán halad. Először a zürichi reformátorok használják (Zwingli majd Bullinger) az ún. Zürichi Bibliában (Zürcher Bibel, 1. kiadása 1531) a „tegyetek tanítvánnyá” formulát, amely azután a 19. sz. második felében tudományosan elfogadott fordításként jelenik meg a német kommentárookban (ld. a magyar evangélikus Kámori fordítását). Luther Újszövetség-fordításának azonban csak az 1956-os revíziójában jelent meg a „tegyetek tanítvánnyá” formula, míg nálunk már az 1908-as revízióban ez áll (hasonlóképpen a legtöbb 20. századi magyar protestáns és római katolikus Újszövetség-fordításban). Ezt a hagyományt megtartotta a 2014-es RÚF is (hogy helyesen-e, arról lehet vitatkozni).

Néhány elérhető, magyar nyelvű tanulmány (Kálvin műveinek idevágó tanításain túl), amelyek segíthetnek minket a további tájékozódásban:

A Collegium Doctorum. Magyar Református Teológia III. éf. 1. (2007) tematikus száma a keresztségről, benne Vladár Gábor, Füsti-Molnár Szilveszter, Szabó Csaba, Fekete Károly és Bodó Sára tanulmányai (87-126.1.)

J. Douma: A gyermekkeresztség és a megtérés. Bp. 1991. Iránytű Ref. Könyvkiadó

Victor János: A keresztség szimbolizmusa. Bp. 1994. Kálvin Kiadó (2. kiadás)

A Szerző református lelkipásztor (Soproni Református Egyházközség), egyetemei tanár, a PRTA Biblikus Intézetének professzora.

„ENGEDJÉTEK HOZZÁM JÖNNI A GYERMEKEKET”

A GYERMEKKERESZTSÉG ÉS A GYERMEKTEOLÓGIA KAPCSOLATA

Írta: Szabóné Dr. László Lilla

Izgalmas felkérésnek teszek eleget, amikor a Pápai Kollégiumi Lapok hasábjain a keresztség és a gyermekteológia közti kapcsolópontokat keresem. Úgy látom, e két gondolati kör összekapcsolása egyrészt utat nyit mindkét terület átgondolásához, másrészt a találkozásban mindkettő újabb szempontokkal gazdagodhat.

Kicsoda a gyermek?

Anélkül, hogy jelen tanulmányban állást foglalnánk a gyermek- és felnőttkeresztség lankadatlanul fennálló vitájában, azt mindenképp fontos áttekintenünk, hogy a különböző keresztség-értelmezésekben kicsoda a gyermek?

Az ősegyház és az egyházatyák általánosan a bűnvalláshoz és a hitvalláshoz kapcsolódó bemelegítést gyakorolták, amit megelőzött a katechumenátus intézménye.¹² A gyermekek – éppen értelmi képességeik miatt – mindennek nem voltak részesei. Ugyanakkor – ha szórványosan is – megjelent a háznépnek, így a gyermekeknek is kiszolgáltatott keresztség, amiről tudnunk kell, hogy már akkoriban is vitát szült. Tertullianus így óvja olvasóit: *„Egyébként, akiknek feladata, azok tudják, hogy a keresztséget nem szabad könnyelműen adni. (...) Így az egyes személyek*

12 Vö. VANYÓ LÁSZLÓ (1980, SZERK.): *Apostoli atyák*. Ókeresztény írók sorozat 3., Szent István Társulat, Budapest, 96-97.

körülményeinek, felkészültségének, sőt életkorának megfelelően helyesebb a keresztség elhalasztása, különösen gyermekek esetében."¹³

A gyermekkeresztség gyakorlata az V. századtól kezd elterjedni, amihez leginkább Augustinus eredendő bűnről szóló tanítása járult hozzá, aminek mentén kialakult az üdvhozó gyermekkeresztség gyakorlata, és ezzel együtt a haldokló újszülöttek esetében – az akár a bábák által is kiszolgáltatott – szükségkeresztség. Láthatjuk, hogy ebben az esetben a gyermek Isten kegyelmére, ezen belül az egyház közvetítő szerepére szoruló, kiszolgáltatott kis teremtés, aki felé a felnőttek legfontosabb felelőssége, hogy kiragadják lelkület a kárhozattól.

A reformáció természetszerűleg határolódott el a sákramentumok, így a keresztség mágikus, üdvszerző értelmezésétől, és foglalt állást ismét a megtérésre és hitvallásra épülő keresztség mellett. Ugyanakkor reformátor atyáink, az anabaptista perfekcionizmus megfékezése érdekében, szövetségteológiai alapra helyezve a gyermekkeresztség mellett érvelnek. A Heidelbergi Káténk 74. kérdés-feleletében így olvassuk: *„A kisgyermekeket is meg kell kereszteni? Igenis. Mert miként a felnőttek, úgy ők is Isten szövetségéhez és gyülekezetéhez tartoznak. És mert nekik éppen úgy megígértetett a bűnökből való váltság Krisztus vére által és a hitet munkáló Szent Lélek, mint a felnőtteknek, így őket is be kell avatni a Keresztség – mint a szövetség jegye – által a keresztyén Anyaszentegyházba. És meg kell őket különböztetni a hitetlenek gyermekeitől; amint ez az Ószövetségben a körülméltetés által történt, melynek helyébe a Keresztség szereztetett az Újszövetségben.*”

Kálvin ugyanezen a nyomvonalon beszél a gyermekkeresztségről, de témánk szempontjából inkább azok a kijelentései az érdekesek, amelyek a hitvalló alapon kiszolgáltatott keresztségértelmezésbe kívánja a gyermeket is valami mód beleszámítani: *„elhamarkodott és vakmerő állítás az, hogy ebben az életkorban még nem lehet szó hitről. Mert ha azok közül, akiket ebben a zsenge korban szólít el az Úr a halandó életből, sokakat a mennyei ország örökségében részesített, és ha annak örök boldogsága voltaképpen az Isten ismeretében áll, miért ne adhatna nekik, ízelítőül és mutatóba, már itt is valamit abból az ajándékból, amelyet utóbb bővében és teljességében élvezhetnek? (...) az Úr ily életkorúak közül is választ magának „irgalmasság edényeit*”.”¹⁴

A fenti teológiai fejtegetésben azt látjuk, hogy a gyermek egyrészt (hívó szülei jogán) a szövetség, így az isteni elhívásnak részese, másrészt Isten kiválasztásának, kegyelmének és ajándékának lehetséges célpontja, akit Isten akkor és úgy ér el az Isten-ismerettel, ahogyan az az Ő szuverén akarata. (Kálvin értekezésének nem része, de itt fontosnak tartom, hogy mellé illesszük, hogy ez az Isten-ismeret természetszerűleg marad a Bibliában és Jézus Krisztus személyében adott Isten-ismeret határain belül, mindemellett pedig a gyermeknek a természettől adott személyiségfejlődési szintjén.)

13 VANYÓ LÁSZLÓ (1986, SZERK.): *Tertullianus művei*. Ókeresztény írók sorozat 12., Szent István Társulat, Budapest, 183-184.

14 KÁLVIN JÁNOS (1995): *Institutio*. Stichting Hulp Oost Europa, Budapest, 147.

Ide kívánczok, így hadd emlékeztessük az olvasót a címadó bibliai szakaszra, amikor Jézus – a gyermekeket távol tartó tanítványokat megdorgálva – magához hívja a kicsinyeket, és megáldja őket (Mt 19,13-15; Mk 10,13-16; Lk 18,15-17). A görögben Máté és Márk a *páidia*, Lukács a *brefé* kifejezést használja. Mindkettő az egészen kicsi, még karon ülő gyermekeket jelöli. A különböző magyar fordítások egységesen a „*kisgyermek*” kifejezést használják.

A szülők konkrét céllal hozzák karon ülő csöppségeiket Jézushoz, hogy „*rájuk tegye a kezét és imádkozzék értük*”. A kézrátétel görög megfelelőjét a Septuagintában megtaláljuk az áldozati állat, Jósias rendelkezései és az atyai áldás összefüggésében is. Lehetséges, hogy ahhoz a korabeli zsidó szokáshoz kapcsolható a szülők kérése, amikor az Írásokat már ismerő gyermekekre áldást kértek.¹⁵ A tanítványok talán éppen erre alapozva próbálták távol tartani a kisgyermeket Jézushoz hozó felnőtteket. Túl fiatalnak tartották az áldáshoz a kicsinyeket. A korabeli, a gyermekeket a kultuszba befogadó szertartás, a Bar Mitzwah, 12 év körül volt esedékes.¹⁶ A tanítványokban lévő indulat a kor általános szemléletét tükrözi. A kisgyermek még nem érett a hitre, a szenttel való találkozásra, így Jézus sem tehet semmi jelentőset értük.

Jézus odafordulása a gyermekekhez kétszeres üzenettel bír. Egyrészt teljesen újszerű módon viseltetik a kisgyermek iránt, aminek nem találjuk vallástörténeti analógiáját.¹⁷ Másrészt, itt is kiemeli a gyermeki viszonyulási módot, mint a mennyországba jutás feltételét. A gyermekről a kultusz tagjaként, és az Isten országába való jutás modelljeként beszél, amikor kijelenti, hogy „*ilyeneké a mennyek országa*”. Az itt található „*toiuton*” nem szűkíti a gyermekekre az Isten országát. Nem azt mondja, hogy ezeké, hanem csak a hasonlat értelmében mutat rá. Ilyeneké, akik ilyen lelkülettel és nyitottsággal fogadják Jézus beszédét és tetteit. Láthatjuk, Jézus a legkisebbeket is beemeli az Istennel való kapcsolatba.

Mi a gyermekteológia?

A német valláspedagógiában kialakult gyermekteológia kutatás¹⁸ bibliai-teológiai érvelésében Jézusnak éppen erre a viszonyulására alapozza azt az újfajta gyermekszemléletet, amivel a gyermeket a hit, így a teológiai válaszkeresés szubjektumának tekinti, és ezt támogatni szeretné a hittanoktatásban. De miben is ragadható meg a kutatás alapjául szolgáló gyermekteológia jelensége?

15 LUZ, ULRICH (1997): *Das Evangelium nach Matthäus*. EKKNT I/3, Neukirchener Verlag, Zürich – Neukirchen-Vluyn, Benziger, 113.

16 BRAUMANN, G. – BROWN, C. (1986): *The New International Dictionary of New Testament Theology*. Vol. 1. Paternoster Press, Columbia, Carlisle, 284.

17 LUZ, ULRICH (1997): *Im*, 115.

18 Bővebben ld. a kutatáshoz kapcsolódó folyóiratot: *Jahrbuch für Kindertheologie*, Stuttgart, Calwer Verlag; illetve hangsúlyosabb kötetek: BÜTTNER, GERHARD – RUPP, HARMUT (2002, ED.): *Theologisieren mit Kindern*, Calwer Verlag, Stuttgart; BUTT, CHRISTIAN (2009): *Kindertheologische Untersuchungen zu Auferstehungsvorstellung von Grundschülerinnen und Grundschulern*, V&R unipress, Göttingen; ZIMMERMANN, MIRJAM (2010): *Kindertheologie als theologische Kompetenz von Kindern*, Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn; BÜTTNER, GERHARD – FREUDENBERGER-LÖTZ, PETRA – KALLOCH, CHRISTINA – SCHREINER, MARTIN (2014, ED.): *Handbuch Theologisieren mit Kindern*, Calwer Verlag, Stuttgart.

Családi körben vagy gyermekek közti szolgálatban mindnyájan tanúi lehetünk annak, ahogy kisgyermek felvetnek csak teológiai módon megragadható kérdéseket, majd – a maguk kognitív fejlődési-, vallásos tapasztalataik- illetve ismereteik szintjén – időnként nagyon eredeti megoldásokra jutnak.

A következő családi beszélgetés körülménye a dédpapa temetése és az arra való készülődés a családban ('A.' 8 éves, 'B' öt és fél éves):¹⁹

„Az édesanya A. keresztjeit vasalja össze:

A6 (8): *Viszek egyet a dédpapa temetésére (szombaton lesz, április 23-án) és odaadom ajándékba.*

Anya8: *Az jó. Beleteheted a sírba.*

B6 (5,6): *Én meg valami követ viszek. Vések bele egy keresztet.*

Anya9: *Jó dolog, így elbúcsúzni a szeretteinktől...*

A7: *Én írtam egy levelet is neki. Csak oda kell adni egy postagalambnak, hogy elvigye a mennybe.*

B7: *De, A., akkor a postagalambnak meg kell halnia. Nem tud csak úgy élve felmenni a mennybe.*

A8: *Akkor kiteszem az ablakba, és elolvassa dédpapa a mennyből. Anya, szerinted elolvassa?*

Anya10: *Nem tudom. De az nagyon jó, hogy írtál levelet, így lehet elbúcsúzni, és emlékezni. Esetleg bedobhatod a sírba a temetésen, vagy lerakhatod mellé.*

A9: *Jó, az nagyon jó. Megmutassam?*

Egyik oldal: Egy szívben egy kisebb szív beleírva, hogy „temetési emlék”.

Másik oldal egy szív, benne egy kisebb szív, beleírva, hogy „ Boldog új életet kívánok Neked a mennyben! Szeretettel A. 2011.04.23. szombat” (a temetés napja)” (VV-ds)

A gyermekek hasonló, csak a hittanórai közegben megjelenő teológiai kérdésfelvetéseire és válaszkereséseire épül a német valláspedagógia talaján létrejött gyermekteológiai kutatás. Mivel a gyermeket a hit, a vallás, így a teológia alanyának és szubjektumának tekinti, a hittanoktatás folyamatában a gyermeket nem pusztán feltölteni akarja vallásos tartalmakkal, hanem dialógusba állítja a felnőttel, ami által egy új megközelítést és új didaktikát hoz létre.

A gyermekteológiai megközelítést egy sajátos gyermekszemlélet jellemez, amit első renden a 20. század gyermekkor-kutatásai tettek lehetővé.²⁰ A gyermekteológiai megközelítés hangsúlyozza az új szociológiai gyermekkor-kutatás eredményeit, miszerint a gyermekek saját fejlődésüknek nemcsak passzív résztvevői, hanem a legújabb kognitív fejlődéslelektan eredményeivel összhangban maguk is aktív részesei képességeik kibontakoztatásának. Így nemcsak környezetük alakítja őket, hanem maguk is alakítják, formálják a felnövekedésüket befolyásoló enkulturációs és szocializációs folyamatokat. Éppen ezért a hittanoktatás sem szorítkozhat a gyermekek teológiai ismereteinek egyoldalú, a tanár által meghatározott bővítésére, hanem a gyermekeket önálló

¹⁹ http://corvina.kre.hu:8080/phd/Szabone_Laszlo_Lilla_Gyermekteologia.pdf Letöltés: 2020. 03. 25.

²⁰ Vö.: SCHULTHEIS, KLAUDIA – HIEBL, PETRA (2016, SZERK.): *Pädagogische Kinderforschung*, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart.

szubjektumokként, a hittanoktatás aktív cselekvőiként és teológusaiként kell figyelembe vennie, és úgy felépítenie a hittanoktatás gyakorlatát, hogy a gyermekek teológiai kompetenciája kibontakozhasson, és ezáltal nagyobb felelősségtudattal tehessék magukévá a keresztyén hit és életgyakorlat az ő egzisztenciájukat is érintő tartalmait.

Petra Freudenberger-Lötz így fogalmaz: „*A teológiai beszélgetések középpontjában a gyermekek hite áll, valamint az az igyekezet, hogy a gyermekekben kérdéseket ébresszünk, a meglévő kérdéseket elevenen tartsuk, valamint, hogy a gyerekeket saját, önálló értelmezésre biztassuk.*”²¹ *Friedrich Schweitzer* hangsúlyozza a gyermekteológiai megközelítés azon megállapítását, hogy „*A gyermekek vallásossága nem deficit, hanem más.*”²²

Láthatjuk, hogy a gyermekteológia a gyermek teológiai elképzeléseire és produktivitására irányítja a figyelmet, illetőleg azt vizsgálja, analizálja, értékeli és használja.

A gyermekteológia és a gyermekkeresztség kapcsolata

Immár csak a kiinduló kérdésünk maradt hátra. Milyen kapcsolatot fedezhetünk fel a gyermekkeresztség gyakorlata és a gyermekteológiai megközelítés között? Egyrészt mindkettő komolyan veszi a gyermek jogát a vallásra. Mindkettő vallja, hogy a gyermekek már a kezdetektől alkotó tagjai Isten népének. Ez egyrészt tetten érhető abban, hogy Isten felelőssé teszi a szülőt, és a további felnőtteket a gyermek hitét és vallásos nevelését illetően. Mind a gyermekkeresztség gyakorlata, mind a gyermekteológiai megközelítés fenn tartja a szülők, lelkészek, pedagógusok, nevelők felelősségét a gyermekek hitbeli kérdései-, Istent kereső teológiai tudakozódásai tekintetében. A keresztség kiábrázolja a gyermek elhívását Jézus Krisztusban, de az abban való vezetés és nevelés a felnőttek feladata, amiben nagy segítséget adhat az a megközelítés, ahogyan a gyermekteológia a gyermekek sajátos teológiai kompetenciájára irányítja a figyelmünket.

Másrészt mind a gyermekkeresztség, mind a gyermekteológia számol Isten és a gyermek – a tudomány és a teológia egzakt kifejezéseivel nehezen leírható – közvetlen kapcsolatával. Erre utal Kálvin, amikor arról beszél, hogy Isten megajándékozhatja a gyermeket valami módon a maga ismeretével. Ezt a gyermekkeresztségben úgy érvényesíthetjük, hogy nem pusztán a szülők felelősségét hangsúlyozzuk, hanem magának a keresztségnek a szentségét, esemény jellegét, ahol Jézus Krisztus valóságos módon magának pecsételi el a gyermeket. Ennek folyományaként pedig a gyermekkel történő családi vagy hittanórai beszélgetések újra és újra visszautalhatnak a keresztség tényére, az Istenhez tartozás bizonyosságára, ami már a legkisebbnek is az imádságban újra és újra megerősödő bizalmat, a beszélgetésekben békességet, nyugalmat ajándékozhat.

Úgy is fogalmazhatunk, hogy a gyermekkeresztség kiábrázolja azt, amit a gyermekteológiai beszélgetések utána aprópénzre válhatnak. Ha úgy fogadjuk a gyermekek teológiai

21 FREUDENBERGER-LÖTZ, PETRA (2007): *Theologische Gespräche mit Kinder, Chancen und Herausforderung für die Lehrer/innenausbildung*. In *Theo-Web*. Zeitschrift für Religionspädagogik 6., 13.

22 SCHWEITZER, FRIEDRICH (2011): *Kindertheologie und Elementarisierung. Wie religiöses Lernen mit Kindern gelingen kann*, Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh, 31.

megnyilvánulásait, mint Jézust kereső kutakodásokat, akkor bármilyen témáról is legyen szó, bevonhatjuk a gyermeket az Isten és közte lévő történetbe. Nyitottságunkkal bátorságot nyer, hogy érdemes újabb és újabb felfedezőutakat tenni és egyre teljesebb ismeretre jutni abban, hogy kicsoda az én teremtő és megváltó Istenem, mert ezek a kérdések egy teljesebb életbe vezetnek be.

Minket felnőtteket pedig a gyermekkeresztség emlékeztet, hogy Istennek már az egészen picikkel is terve van, ennek pedig mi vagyunk az eszközei az Ő kezében. Mi állunk ott a gyermek spontán kérdései előtt, illetve a mi lehetőségünk szóba hozni újból és újból az Isten-kérdést a gyermek mindennapjaiban, hogy ebben is támogassuk őt a felnövekedése közben. Arról nem is beszélve, hogy mindeközben nem csak a gyermek, hanem mi felnőttek is átélhetjük újból és újból, ahogyan a legkisebbek tanítanak bennünket, a komoly teológusokat.

Így már nem is olyan nehéz Jézushoz engedni az áldást kérő kisgyermekeket.

A Szerző református lelkipásztor, A PRTA Gyakorlati Teológiai Intézetének docense.

KERESZTELÉSI IGEHIRDETÉS

Írta: Dr. Németh Tamásné Schédl Tímea

Textus: Zsolt 128,1-6. *„Boldog mindenki, aki az Urat féli, és az ő útjain jár. Kezed munkája után élsz, boldog vagy, és jól megy sorod. Feleséged olyan házad belsejében, mint a termő szőlőtő; gyermekeid olyanok asztalod körül, mint az olajfacsemeték. Ilyen áldásban részesül az az ember, aki féli az Urat. Áldjon meg téged a Sionról az Úr, hogy láthasd Jeruzsálem jólétét egész életeden át, és megláthasd unokáidat is! Békesség legyen Izráelben!”*

Kedves szülők, keresztszülők, kedves gyülekezet!

Szeretettel köszöntünk benneteket, kedves szülők és keresztszülők a gyülekezet közösségében. Örülünk, hogy elhoztátok gyermeketeket Isten házába, hogy a keresztség sákramentuma által ő is részese legyen Isten nagy családjának. Hálaadással, veletek együtt köszönjük Istennek, hogy épségben életre segítette őt, és a születés óráiban megőrizte az édesanya életét is.

Hallgassátok nyitott szívvel, alázatos lélekkel, mit üzen ma számotokra Isten igéje! Figyeljete hát arra az útmutatásra, amely nektek szól! Azért, hogy egész életetekben forgassátok azt szívetekben és aszerint éljete!

Az istenfélők házában áldás van.

A zsoltáríró boldognak mondja azokat, akik figyelnek az Úr szavára. Boldogok, áldottak azok, akik az ő útjain járnak és engedelmeskednek neki. Az ilyen ember jutalma, hogy keze munkájából él, és Isten áldásaiból részesül.

Az Istent kereső, akaratát kutató ember megtapasztalja Isten áldásait, és válaszul hálaadással magasztalja megtartó Istenét. Az Istenben bízó ember tudja, amiye van, azt Istenétől kapta ajándékba.

Isten áldása gyermekeketek is. Rátok bízta, hogy neveljétek őt hitben, szeretetben. Tudjuk, hit nélkül lehetetlen Istennek tetszeni. Hiszen, akik elé járulnak, azoknak hinniük kell, hogy ő létezik. Tudjuk, Isten szereti az övéit. A teremtés, a megváltás, a megszentelés, az újjáteremtés mind-mind az ő munkája életünkben. Szeretéből teremtett, szeretéből váltott meg minket. Szeretéből szentel meg és szeretéből teremt újjá bennünket.

Mi, emberek azért tudunk szeretni, mert Isten előbb szeretett minket. Az ő szeretete megelőző szeretet. Már akkor szeretve voltunk Isten által, amikor még nem is tudtunk róla. „*Nem éltem még e föld színén, te értem megszületél. Még rólad mit sem tudtam én tulajdonodda tétél. Még meg sem formált szent kezed, már elválasztál engemet, hogy társam légy e földön.*” (RÉ 329,2)

Isten szeretete abban nyilvánult meg számunkra, hogy egyszülött Fiát, az Úr Jézus Krisztust küldte a világba, megváltónként, hogy éljünk általa.

Jézus Krisztus mutatja meg mindannyiunk számára, hogy Isten maga a szeretet. Isten szeretetével veszi körül gyermekeketek is. Önmagát adja neki is. Így lesz az áldásként kapott gyermekeketek is áldottá, boldoggá. Hiszen Isten az ő Istene is, Jézus Krisztus az ő megváltója is.

Gyermekeketek még nem tudja megvallani Jézus Krisztusba vetett hitét. Ezért vagytok itt szülőként és keresztszülőként, hogy ígéretet és fogadalmat tegyetek, arról, hogy hitben és szeretetben nevelitek őt, életetekkel, szavaitokkal és tetteitekkel rámutattok Istenre és az ő egyszülött Fiára, Jézus Krisztusra.

Jézus Krisztus megismerése az örök életet jelenti számunkra. Éljétek gyermekeketek elé, hogy nem a magunkéi vagyunk, hanem hűséges Megváltó Urunk tulajdonai, aki az ő drága vérében váltott meg bennünket.

Jézus Krisztus így szól: „*Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön. Menjétek el tehát, tegyetek tanítványa minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében, tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek; és íme, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.*” (Mt 28,18-20) Neki engedelmeskedünk most, amikor gyermekeketek megkereszteljük.

Ne feledjétek Isten ígését! ***Az istenfélők házában áldás van.*** Féljétek hát az Urat! Járjatok útjain! Legyen áldásaiban részetek!

Az Úr Jézus Krisztus kegyelme, az Atya Isten szeretete és a Szentlélek közössége legyen és maradjon gyermekeetekkel és veletek! Ámen.

A Szerző református lelkipásztor, a PRTA Rektori Hivatalának hivatalvezetője.

REFORMÁTUS KERESZTELÉSI SZOKÁSOK A DUNÁNTÚLI KÖZÖSSÉGEKBEN (19. -20. SZÁZAD)

Írta: S. Dr. Lackovits Emőke

A fenti témában az 1980-as, majd az 1990-es években több esztendeig végeztem helyszíni vizsgálatokat nagyszámú dunántúli településen, amelyek a 19. század második felére és a 20. század első felére terjedtek ki, a feldolgozás során azonban visszanyúltam a 16-18. századra is.

Az egyén és a család életének kiteljesedése a gyermekáldással következett be, akit várva-várt vendégként fogadtak, elmaradását pedig még az egykézű vidékeken is Isten büntetésének tartották. Ahogy mondták a gyermektelen házaspárokról: „*Isten megvonta tőlük áldását, magtalanok.*” Olyan családokban pedig, ahol éppen nem kívánták az újabb családtag érkezését, mégis Isten áldását látták a születendő gyermekben. Sajnálatos azonban, hogy egyes vidékek református közösségeiben már a 19. században megjelent a születéskorlátozás, születésszabályozás és a családonkénti 6-8 gyermek 3-4-re, majd 1-2-re csökkent. Olyan családokról, ahol változatlanul nemzedékenként 4-5 gyermeket neveltek, úgy vélekedtek, hogy „*elcsaládosodtak*”. A Balaton-felvidéken a születéskorlátozás durva módozatai ugyan nem terjedtek el, de létezett itt is, amiről a statisztikai adatok vallanak. Szinte mindenhol fogyásnak indult a reformátusság. Jankó János néprajztudós a 19. század végén, vizsgálatai eredményeként, az egykézű kórt Somogyból és Tolnából kiindulónak tartotta, ahonnan áterjedt a Mezőföldre, majd elérte a Balaton-vidékét. Különösen kirívó volt Balatonfőkajáron a helyzet.²³ Az egykézűvel a családok valójában azt a nagyobb életigényt igyekeztek kielégíteni, amelyhez nem voltak elegendőek anyagi eszközeik, de a birtok aprózódásának is így próbálták gátat szabni.

Az élet három szükségéhez (születés, házasság, halál) kapcsolódó szokások közül a keresztelőhöz fűződő az új élet megérkezésén támadt örömmel kifejeződése. Maga a keresztelő, a lakodalomhoz hasonlóan szokáseggyüttes, amely három fő cselekménysorra bontható: keresztelés, áldomás, a kereszteléssel kialakult kapcsolatrendszer és működése.

A kereszteléshez kapcsolódó népi szakrális szokásokban nagyrészt korábbi rendtartások előírásai őrződtek meg, összefonódva kereszténység előtti hiedelmekkel.

A keresztség, keresztelés a református ember hitéletének egyik alapja, az anyaszentegyházba való felvétel sákramentuma, az Isten népéhez tartozást jelenti, Jézustól rendelt szentség.²⁴ 1545-től, az Erdődi Zsinat óta minden zsinaton hangsúlyozták, hogy a keresztség „*az Úr által vízből szerzett*

23 JANKÓ JÁNOS (1902): A Balaton-melléki lakosság néprajza. Budapest, 394-395., S. LACKOVITS E. (1980): Adalékok a falusi gyermekek életéhez Veszprém megyében 1868-1945. Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei (VMMK), Veszprém, 239.

24 PÁLÓCZI CZINKE J. (1912): Ágenda. Református istentiszteleti szertartások (liturgiák) Debrecen, 3., DEDINSZKY GYULA (1991): A Biblia néprajza. Evangélikus Sajtóosztály, Budapest, 19.

sacramentom, az Istennel való örök szövetségre lépés bizonyítéka, az ember ujjászületése a Krisztus vére által nyert bűnbocsánat eredményeként."²⁵ Rámutattak, hogy önmagában nem üdvözít, elmaradása nem jelent elkárhozást. Ennek ellenére a református közösségekben is mielőbb keresztség alá tartották a gyermekeket, hogy „hirtelen meghalván, el ne kárhozzanak és a gonosz erőket távol tartsák.” Ezért több esetben az életképtelen vagy halódó gyermek megkeresztelésére nem lévén lehetőség az egyház törvényes rendje által meghatározott keretek között, ezért a római katolikusoknál elfogadott szükségkeresztiséget (bábakeresztiség, házikeresztiség, száraz keresztelő) alkalmazták. Bár már az 1565. évi Debreceni Hitvallás megtiltotta az asszonyoknak a keresztiség kiszolgáltatását, így a bábáknak is. A Hercegszőlősi Zsinat (1576.) 37. articulusa kimondta, hogy az „*asszonyi állatoknak*” tilos a templombeli tanítás, így a keresztelés is, ha mégis megtörténne, hiábavaló lesz.²⁶ A 16-17. században alig volt olyan zsinat, ahol ne foglalkoztak volna a „*köldökmetsző bábák*” keresztelési tilalmával. Mindezek ellenére mégis gyakorolták Dunántúl-szerte a szükségkeresztiséget, sőt, még a 20. század első felében is előfordult (Szentgál, Padrag, Szentkirályszabadja, Nyárád, Zámoly). Ugyanakkor nem feledkezhetünk meg arról, hogy a protestánsüldözések esztendeiben a prédikátor nélküli gyülekezetekben a bábákra bízta a keresztelést, de arról sem, hogy a református lelkészek még a 18. században is a római katolikus esperesek ellenőrzése alatt álltak a keresztelést illetően.²⁷ Adatok sokasága igazolja azt a küzdelmet, amit a bábakeresztiség megszüntetése érdekében a lelkipásztorok folytattak. Ez készítette arra az egyházat, hogy már a 17. századtól szorgalmazza a korai keresztelést.

A megszületett gyermeket névadással vették nyilvántartásba és ismerték el társadalmilag.²⁸ Nevet a szülők választottak, többnyire a családban és a rokonságban előfordulókból, de szerepet játszott ebben a nagyszülők és a keresztiszülők kívánsága is. Ugyanakkor voltak vidékekre és korszakokra jellemző nevek, amelyek gyakran több generáció névdivatját jelentették, sőt, befolyásolták.

A keresztelő szertartásának és szokásegyüttesének a megkeresztelendő gyermeken túl a keresztiszülők és a bába voltak legfontosabb szereplői. Egy gyermeket keresztség alá tartani rendkívül megtisztelő és felelősségteljes szerep volt. Úgy tartották, hogy „*a keresztiszülő váltotta meg a gyermek lelkét a pogányságból, amikor ígéretet tett a nevében.*” A szülők előzetesen egyeztettek a keresztiszülőknek kiválasztottakkal, akiket azután a bába kért fel tiszták ellátására. A legrégebbi keresztelési rendtartásoktól kezdve mindig meghatározták a keresztiszülők személyét és számát. Utóbbi már a 18. századtól megszegték, egyre nagyobb létszámú keresztiszülőt felkérve. A 19. században pedig a 8-12-24 pár keresztiszülő sem volt ritka. A 20. század második felére ez a létszám töredékére csökkent. A keresztiszülő lehetett közeli és távoli rokon, valamint jó barát. Házasságon kívül született vagy vezeklésre kötelezett személy gyermekét csak „*hiteles, jámbor*

25 KISS ÁRON (1881): A XVI. században tartott magyar református zsinatok végzései. Budapest, 138., 369., 371.

26 Gál Imre Kánonos Könyve 1567-1732. DREL 0 1055 179. és KISS Á. (1881): Im, 684.

27 JÁNOSI GYULA (1935): Barokk hitélet Magyarországon a 18. század közepén a jezsuiták működése nyomán (Pannonhalmi Füzetek 17.). Pannonhalma, 29. és 18. sz. jegyzet.

28 TÁRKÁNY SZÜCS ERNŐ (1981): Magyar jogi népszokások. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 128.

egyének kezességével keresztelték meg.”²⁹ Függetlenül attól, hogy ki tartotta keresztvíz alá a gyermeket, mindenkit keresztszülőjének tekintett, aki keresztelőjén keresztszülőként szerepelt és őket ennek megfelelően is szólította.

A kereszttség kiszolgáltatásának helyét, idejét, feltételeit pontosan meghatározták, a jegyzőkönyvekbe regulaként jegyezték be ezeket a rendtartásokat, közülük legrégebbi a 17. századi kiskomáromi regula. A 18. században igyekeztek megszüntetni a sokféle ágendát, a Melotai-Samarjai-Kármán félért a 19. században Tóth Ferencé, majd a 20. században Ravasz Lászlóé váltotta fel. Dunántúlon általános gyakorlat volt, hogy a templomban, többnyire istentisztelet végén kereszteltek és a kereszteltetők a számukra fenntartott padban foglaltak helyet. Keresztelőre a gyermekeket a keresztanya által ajándékozott új ruhába öltöztették, a főköttő színével utalva a gyermek nemére (kék=fiúk, rózsaszín=lányok). Keresztelőt megelőzően a keresztanyák különféle analógiás cselekedeteket végeztek, amelyekkel a gyermek egészségét, jövőbeni boldogulását igyekeztek biztosítani. A kereszteltetők a kisgyermekes háztól indultak a templomba, helyenként kézzel-kézre adva a gyermeket, míg másutt egy vitte, a többi csak a kezét tette rá. Általános volt, hogy a menet a bába vezényletével ment be a templomba, többnyire két különböző bejáratot használva. A keresztvízről a lelkész vagy az egyházi gondoskodott, maradékát tiszta helyre kellett önteni. A rendtartások előírták keresztelésnél a szülők jelenlétét, amely csak a 20. század első harmadától mondható általánosnak. Korábban nem volt ritka eset, hogy a keresztapák és az apa a kocsmában várták a kereszteltetőket. Mindezek megszüntetéséért a lelkészek komoly küzdelmet folytattak. Ennek a küzdelemnek része volt az is, hogy a szülők és a keresztszülők együtt álljanak ki az úrasztalához vagy a keresztelőkúthoz, miközben a bábának is adtak szerepet: a fejkötő megoldása, a gyermek ki-és betakarása. A keresztelő kancsókra, vízfelfogó tálakra kis méretű kendő került, de helyenként az úrasztalát is csak keresztelőn használatos terítővel takarták le, mint pl. Balatonszőlősen, Köveskálon, Balatonfüreden, Szentantalfán. A keresztelői stólat a keresztanyák különféle módokon (papírba csomagolva, az orcatakaró sarkába kötve) adták át a lelkésznek. Hazaérve, a gyermeket különféle mondókák kíséretében vitték be a házba, amelyek mind azt hívatottak jelezni, hogy a pogány helyett keresztényt hoztak haza. Ilyenkor is folytatódott az analógiás cselekedetek sora, amelyekkel a gyermek jó alvását, evését, növekedését igyekeztek elérni. A gyermekágyat fekvő anya addig nem hagyhatta el a házat, amíg nem ment el a templomba hálaadásra, amely szokást egyházkelőnek nevezték és valójában az anya avatása volt ószövetségi mintára. Mindig a templomban történt, a reggeli könyörgést követően. Bár az egyház a 16-17. században tiltotta, de a közösségek annyira ragaszkodtak hozzá, hogy a társadalmilag szankcionált gyakorlatot elismerve, a 18. században kötelezővé tették, sőt, 1747-ben Torkos Jakab püspök általános egyházlátogatása alkalmával ellenőrizte megtartását.³⁰ Egyházkelőre az anyát a bába, komaasszonyai, barátnői kísérték el. Ezt követően megszűnt a bába szerepe, szolgálataiért ekkor,

29 BENEDEK SÁNDOR (1991): A magyarországi református egyház istentiszteletének múltja. Órisziget, 169.

30 Torkos J. Püspöki vizitációja 1747. DREL Kézirattár. § 669. [Lásd még a Torkos-féle vizitáció jegyzőkönyvének jegyzettek ellátott, megjelent változatát: KÖBLÖS JÓZSEF (2011, SZERK): „*Processus visitationis*” – Torkos Jakab egyházlátogatása 1747-ben. Pápai Református Gyűjtemények, Pápa. – a Szerk.]

vagy a paszitában kapta meg fizetségét. Úgy tartották, hogy a gonosz hatalma csak az egyházkelővel szűnik meg.³¹

Az egész magyar nyelvterületen, így a Dunántúlon is általánosan ismert szokás volt a keresztlőt követően különböző időpontokban megtartott lakoma, amelyet vidékenként más-más névvel illettek: paszita, örvendező lakodalom, csöröglő, komavendégség, komabál. Ez ünnepélyes vendéglátás volt, áldomás, keresztlőt követő tiszteletadás, amikor felköszöntötték az anyát és a gyermeket, ünnepe az új életet. Előfordult, hogy a keresztlő napján tartották, de többnyire a keresztlőt követően több hétre, vagy hónapra, hogy jól felkészülhessenek rá. Költségeit a szülők viselték. Résztvevői a szülőkön kívül a nagyszülők, a keresztszülők, rokonok, sógorok, ányok, barátok, jó szomszédok és a bába. Az egyház a 16. században igyekezett megakadályozni a paszitákat, azonban a népi szokásgyakorlatból nem sikerült kiűznie, sőt, a 20. században már a keresztlő lelkész is részt vett rajta. A meghívott vendégeknek ebédet, de esetenként vacsorát is adtak, sőt, előfordult, hogy zenészeket hívtak a paszitába (muzsikás paszit), ami valóságos kislakodalom volt. Amikor a gyermek állapota nem tette lehetővé keresztlője után paszitája megtartását, akkor konfirmációját követően kerítették rá sort. Az esetek többségében a keresztszülők a paszitán adták át ajándékaikat, a korozsmát és a komapénzt, pólyapénzt.

A keresztléssel egy új kapcsolatrendszer alakult ki, a komaság, ami bár nem volt rokonság, de erősebb kötést jelentett annál. A komaság kölcsönös volt, sőt, két-három generáción keresztül öröklődő is. Egy családnak az első és egyik legfontosabb segítségét a komák jelentették: a munkában, az örömben, a bajban, a bánatban, az ünnepeken és köznapokon egyaránt. Mindig készségesek voltak egymásnak segíteni. A komaság életre szóló kötés volt, a keresztszülő vagy a keresztyermek halála esetén is megmaradó, olyan műrokonsági kapcsolat, amely vérrokonként működött. A keresztszülő és a keresztyermek között pedig lelki rokonságot jelentett. A segítségnyújtás első és szép példája volt a gyermekágyas anyának és családjának étellel való ellátása, amíg a gyermekágyat feküdte. Ennek kötött szertartása volt, meghatározott edényekkel, takarókkal, kosárral, amelyeket csak ezen alkalmakkor használtak. A komák a legnehezebb munkák idején is segítették egymást. Amennyiben szükséges volt, a gyám szerepét is betöltötték az árván maradtak mellett. Halálesetnél ugyancsak rájuk számíhattak elsősorban a gyászolók: a sír betakarásában, a halotti tor kifőzésében, sőt a sírjelet a keresztyermek vitték keresztszüleik halálakor. Tulajdonképpen a komaság két-három nemzedéken keresztüli élő kötelék volta, kétoldalú kapcsolatként való felfogása a had egykori meglétére enged következtetni, amelybe a vérrokonokon kívül beletartozott a sógorság és a komaság is.³²

A Szerző néprajzkutató.

31 SZENDREY ZSIGMOND (1932): Egyházkelő. In: MADARASSY LÁSZLÓ (1932, SZERK): Ethnographia. Népelet. A Magyar Néprajzi Társaság folyóirata. 43. évf. 2. szám (1932), 85.

32 SZABÓ LÁSZLÓ (1982): A jász etnikai csoport II. Damjanich János Múzeum, Szolnok, 89. és 98., MORVAY JUDIT (1966): A had és a nemzetség fogalmának körülhatárolása. In: K. KOVÁCS LÁSZLÓ (1966, SZERK): Ethnographia. A Magyar Néprajzi Társaság folyóirata. 77. évf. 4. szám (1966), 481-494.

A LELKIPÁSZTOR KÖNYVESPOLCÁRA

A Pápai Református Teológiai Akadémia tanári kara fontosnak tartja a lelkipásztorok tájékoztatását a legújabb szakirodalom tekintetében, ezért jelen lapszámunkban is egy „könyvajánlóval” jelentkezünk. (a Szerk)

Biblikus szakkönyvek:

KARASSZON ISTVÁN (2018): *Mi van az Ószövetségben?*, Selye János Egyetem, Komárom.

KUSTÁR ZOLTÁN – NÉMETH ÁRON, (2018, SZERK.): *Az Ószövetség és a reformáció*. Tanulmányok a héber nyelvű Ószövetség és a protestantizmus kapcsolatának múltjából és jelenéből. Acta. Debreceni teológiai tanulmányok (11). Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Debrecen.

KUSTÁR ZOLTÁN (SZERK.): *„Ti azért így imádkozzatok!”* Igehirdetések az úri imádságról. Debrecen.

NÉMETH ÁRON (2019, SZERK.): *Az ókori keresztyén világ (V).* Eszkatológiai antropológia. Patmosz Könyvtár (7.). Debreceni Református Hittudományi Egyetem Patmosz – Bibliai Tudományok Kutatóintézete, Debrecen.

ZSENGELLÉR JÓZSEF (2011): *Textus és kontextus - Az Ószövetség megértésének lehetőségei*, L'Harmattan Kiadó, Budapest.

Néhány könyv digitálisan is elérhető itt:

<https://derep-k.drhe.hu/view/doctype/book.html>

Egyháztörténeti szakkönyvek:

GARADNAI ERIKA CSILLA (2018): *A felső-magyarországi hitvita (1663–1672)*. Universitas Kiadó, Budapest.

GELENCSÉR JÓZSEF (2019): Népi jogélet a Káli-medencében. A Szent István Király Múzeum Közleményei 65., Székesfehérvár. [Számos adat a legáció, szupplikáció, protestáns iskoláztatás, egyházfegyelmzés történetéhez.]

HEGYI ÁDÁM (2018): „... *azt közönséges helyen fel olvasni éppen nem tanácsos...*” Az olvasás és a vallásellenesség kapcsolatai a Békési Református Egyházmegyében 1781 és 1821 között. TtRE Gyűjtemények, Debrecen (A Tiszántúli Református Egyházkerületi Gyűjtemények kiadványai).

RÓNA TAMÁS – MEZEI MÓNIKA (2018, SZERK.): A magyarországi zsidóság története. Szent István Társulat, Budapest.

STANCIU, LAURA (2019, SZERK.): Az erdélyi görögkatolikus egyház zsinatai tükrében (1782–1900). MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest.

SZÁLKAI TAMÁS (2018, SZERK.): „*A mi reformata szent ekklésiánk...*” Református hétköznapiak Bihar vármegyében. (1689–1849) Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára, Debrecen (A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Forráskiadványai, 45.).

SZŐKE ANNA (2018, SZERK.): „*Sem magasság, sem mélység nem rettent!*” Kulturális értékeink a Kárpát-medencében III. Tanulmányok a reformáció 500. évfordulója alkalmából 2017-ben rendezett emlékkonferencia előadásából. Kiss Lajos Néprajzi Társaság, Szabadka (CD melléklet: Raj Rozália – Nagy István: Református temetőink.).

Gyakorlati teológia:

KOVÁCS ENDRE (2015): Ti azért így imádkoztatok! A keresés, a kérés és a szemlélés útján. Harmat – Örökségünk – Sarutlan Kármelita Nővérek, Budapest.

PETERSON, EUGENE H. (2019): A lelkeszi szolgálat három sarokpontja. Harmat, Budapest.

SZABÓ LAJOS (2018, SZERK.): Szavak és hallgatások az imádságban. Luther Kiadó, Budapest, 2018.

Rendszeres teológia:

MCGRATH, ALISTER E. (2018): Emil Brunner. Újraértékelés. Ford. Szabadi István, Kálvin Kiadó, Budapest, 2018.

PLEȘU, ANDREI (2019): Jézus példázatai. Az elmesélt igazság. Ford. Visky S. Béla, Cluj-Napoca, Koinónia Kiadó, 2019.

A könyveket ajánlották: Dr. Balla Ibolya, Dr. Hudi József, Dr. Németh Tamás, Szabóné Dr. László Lilla.

KÖZLEMÉNY: A Pápai Kollégiumi Lapok május-júniusi lapszámait egy közös lapszámmá vonjuk össze, melynek központi témája a pünkösdre készülésen túl a konfirmáció lesz.

SZERZŐINK FIGYELMÉBE

1. Kérjük, hogy lapunkba szánt írásaikat az alábbi irányadó formai követelményeknek megfelelően küldjék el *Szerkesztőségünknek*: a szöveget balra zártan (vagy sorkizártan), Times New Roman betűtípusban, 12 pontos betűmérettel, egyes sorközzel, valamint 2,5 cm-es margóval készítsék el.

2. Kérjük, hogy tudományos igényű cikk esetén a lábjegyzetek folyamatos számozással következzenek egymás után.

3. Példák a lábjegyzetelésre:

Egy szerző esetén: SZERZŐ (ÉVSZÁM): Cím, Kiadó, Kiadás helye, oldalszám.

Több szerző esetén: Főszerkesztő neve (ÉVSZÁM, SZERK): Cím, Kiadó, Kiadás helye, oldalszám.

Tanulmány esetén: SZERZŐ (ÉVSZÁM): Tanulmány címe. In: SZERKESZTŐ (ÉVSZÁM, SZERK): Kötet címe. Kiadó, Kiadás helye, oldalszám.

Folyóiratcikk esetén: SZERZŐ (ÉVSZÁM): Cikk címe. In: FOLYÓIRAT CÍME, évfolyama, lapszáma, oldalszám (-tól-ig).

4. Tudományos igényű cikk küldése esetén kérjük, ne készítsenek teljes bibliográfiát, hanem a fentebb látható módon lábjegyzetelésben jelezzék a hivatkozott mű adatait.

5. Kérjük, hogy amennyiben a részünkre megküldött írást a későbbiekben máshol megjelentetik, a megjelentetésnél mindenképpen jelezzék, hogy az adott írás már megjelent egyszer a Pápai Kollégiumi Lapok hasábjain.

6. Hasonlóképpen, ha olyan írást küldenek részünkre, mely már egyszer megjelent egy másik lapban, legyenek kedvesek ezt megírni *Szerkesztőségünknek*, hogy a megjelentetés alkalmával ezt jelezhessük.

7. Szerzőink számára tiszteletpéldányt biztosítunk.

* * *

KÖVETKEZŐ LAPZÁRTA: 2020. MÁJUS 15.

A Pápai Kollégiumi Lapok a Pápai Református Teológiai Akadémia diákújsága. Nyomatott a Teológiai Akadémián. Írásaikat, észrevételeiket a Szerkesztők az alábbi elérhetőségre várják: pklujsag@gmail.com.

